

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ НАН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА
ІМЕНІ М.С. ГРУШЕВСЬКОГО НАН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГУМ»
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА
НАЦІОНАЛЬНА СПІЛКА КРАЄЗНАВЦІВ УКРАЇНИ

СІВЕРЯНСЬКИЙ ЛІТОПИС

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

2020 №2 (152)

Головний редактор
С.М. Шуміло

Шеф-редактор
С.О. Павленко

**Заступники
головного редактора**
В.О. Дятлов, О.Б. Коваленко

**Відповідальний
секретар**
В.В. Шуміло

**Випускові
редактори**
С.А. Токарев, Е.Л. Міден

Редакційна рада

І.М. Аліференко, Г.В. Боряк, О.Я. Гаранін, І.Б. Гирич, С.Л. Лаєвський,
В.М. Лозовий, О.П. Моця, Ю.А. Мицик, Г.В. Папакін, М.О. Носко, Н.Б. Реброва,
Т. Розен, О.Г. Самойленко, В.А. Смолій, Ю.О. Соболев, С.В. Шумило, О.П. Реєнт

Редакційна колегія

А.М. Боровик, С.Ф. Веремєєв, О.М. Веремейчик, Г.В. Вертієнко, О.І. Галенко,
В.О. Дятлов, Я.В. Капранов, О.Б. Коваленко, І.В. Кондратьєв, Т.П. Льоннгрєн,
С.М. Ляшко, О.О. Маврін, Р.В. Маньковська, Є. Остапчук, А.М. Острянюк,
В.М. Пекарчук, С.М. Плохій, В.М. Половець, О.А. Прігарін, О.Я. Рахно,
Г. Хаусман, В.Г. Ченцова, О.Є. Черненко, Д. Чишмеджєєв, Н.В. Шліхта,
К.М. Ячменіхін

Наказом МОН України №1328 від 21.12.2015 журнал включено до Переліку наукових фахових видань України, публікації яких зараховуються до результатів дисертаційних робіт з історії

Статті журналу індексуються в **Google Scholar** та **OpenAIRE**

Журнал видається за фінансової підтримки Чернігівської облдержадміністрації
6 разів на рік

Міністерство юстиції України. Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації Серія КВ № 23837–13677Р від 03.04.2019

ISSN-print: 2518-7422

ISSN-online: 2518-7430

Адреса редакції: вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, 14013, Україна

Телефон для довідок: +38-(046)-295-7418

Е-mail: pavlenkoso1955@gmail.com

Старий сайт журналу: siver-litopis.cn.ua

Новий сайт журналу: journals.urau/index.php/2518-7422

INSTITUTE OF HISTORY OF UKRAINE OF THE NAS OF UKRAINE
M.S. HRUSHEVSKYI INSTITUTE OF UKRAINIAN ARCHEOGRAPHY AND
SOURCE STUDIES OF THE NAS OF UKRAINE
T.H. SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY «CHERNIHIV COLEHIUM»
NATIONAL ASSOCIATION OF LOCAL RESEARCHERS OF UKRAINE

SIVERIAN CHRONICLE

SCIENTIFIC JOURNAL

2020 №2 (152)

Editor-in-Chief
S. Shumilo

Managing Editor
S. Pavlenko

Deputies of the Editor-in-Chief
V. Diatlov, O. Kovalenko

Executive Secretary
V. Shumilo

Technical Editors
S. Tokariev, E. Miden

Editorial Council

I. Aliferenko, H. Boriak, O. Haranin, I. Hyrych, S. Laievskiy, V. Lozovyi, O. Motsia,
Yu. Mytsyk, H. Papakin, M. Nosko, N. Rebrova, T. Rosén, O. Samoilenko, V. Smolii,
Yu. Sobol, S. Shumylo, O. Reient

Editorial Board

A. Borovyk, S. Veremeev, O. Veremeichyk, H. Vertiienko, O. Halenko, V.
Diatlov, Ya. Kapranov, O. Kovalenko, I. Kondratiiev, T. Lönngren, S. Liashko,
O. Mavrin, R. Mankovska, J. Ostapczuk, A. Ostrianko, V. Pekarchuk, S. Plokyh,
V. Polovets, O. Prigarin, O. Rakhno, G. Hausmann, V. Chentsova, O. Chernenko,
D. Cheshmedzhiev, N. Shlikhta, K. Yachmenikhin

By the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine №1328 from 21.12.2015 the journal is included in the List of scientific professional editions of Ukraine whose publications are incorporated in the results of the dissertation works on history
Journal articles are indexed in **Google Scholar** and **OpenAIRE**

The magazine is published with the financial support of the Chernihiv Oblast State Administration 6 times a year

Ministry of Justice of Ukraine. Certificate of State Registration of the Print Media Series
KV № 23837–13677R from 03.04.2019
ISSN-print: 2518-7422
ISSN-online: 2518-7430

Address of the Editorship: 53 Hetmana Polubotka Street, Chenihiv, 14013, Ukraine
Phone for reference: +38-(046)-295-7418
E-mail: pavlenkoso1955@gmail.com
Old journal site: siver-litopis.cn.ua
New journal site: journals.uran.ua/index.php/2518-7422

ЗМІСТ

У глиб віків

- Блакитний М.** Невідоме зображення гетьмана Івана Мазепи на іконі Покрови Богородиці з Новгород-Сіверського 4
о. Мицик Ю. З нововідкритого листування гетьмана Івана Мазепи 9

Історія міст і сіл

- Казіміров Д.** Землеволодіння та господарство Менської сотні наприкінці XVII – на початку XVIII ст. 27
Адрюг А. Дереворізьблення та іконостаси Чернігова другої половини XVII – початку XVIII ст. 42

Церковна старовина

- Шумило С.** Бунчуковий товариш Ніжинського полку Григорій Голуб та заснування ним скиту «Чорний Вир» на Афоні 60
Герасименко В. Духовна освіта на Чернігівщині у 1870 – 1882 рр. 81
Шуміло В. Настоятель Троїце-Іллінського монастиря Георгій (Смельницький) як один із ідеологів ІПЦ на Чернігівщині: за матеріалами слідчих справ 89
Литовченко О. До питання про господарську діяльність Чернігівського Єлецького монастиря на початку XX ст. 107
Миколайко Т. Закриття Троїцького жіночого монастиря у м. Чернігові на початку 1960-х років. 116

Мовою документів

- о. Мицик Ю., Тарасенко І.** З нових документів до історії Сіверщини (XVII–XVIII ст.) (частина 18) 123
Пилипенко О. Документи з особового фонду Андрія Жука періоду Першої світової війни (частина 1) 163

Розвідки

- Колєватов О.** Причини створення військових поселень кавалерії в Російській імперії у першій чверті XIX ст. 171
Боровик А. Історія створення середньої школи в Російській імперії на сторінках «Народной энциклопедии» 178
Чистяков В. Митрополит Арсеній Мацієвич в українській історіографії поч. XX – XXI ст. 186

Всесвітня історія

- Лашук Н.** Проблема масонства Російської імперії у науковому доробку радянської історіографії 202

Філологічні студії

- Архисп. Ісиченко І.** «Руно орошенное» в метафоричній стратегії свт. Димитрія Туптала 211

Рецензії. Огляди. Анотації

- Демченко Т.** Потапенко М., Прудько В., Ємельянов В. Ніжин в добу української революції 1917–1921 рр. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2018. 104 с. 224

УДК 94 (477)

о. Юрій Мицик, Інна Тарасенко

З НОВИХ ДОКУМЕНТІВ ДО ІСТОРІЇ СІВЕРЦНИИ (XVII–XVIII СТ.) (ЧАСТИНА 18)

DOI: 10.5281/zenodo.3860573

© о. Ю. Мицик, 2020. СС BY 4.0

© І. Тарасенко, 2020. СС BY 4.0

*Метою цієї публікації є уведення до наукового обігу важливих документів, створених гетьманами України Іваном Скоропадським, Данилом Апостолом, Кирилом Розумовським, кількома полковниками та іншою старшиною Гетьманщини, що дозволяє доповнити «Український Дипломатарій XVI–XVIII ст.», а видання останнього є одним з актуальних завдань української археографії. Публікується також різноманітна ділова документація Гетьманщини (купчі, векселі, скарги, реєстри тощо). Крім того, аналізуються інформаційні можливості цих джерел, виявляються особливо цінні свідчення. **Наукова новизна** тісно пов'язана з вищевизначеною метою, оскільки вперше до наукового обігу вводяться архівні, недруковані джерела, які зберігаються в зібраннях Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, Центрального державного історичного архіву України у Києві, архівосховищ Польщі (Архів Головних Актів Давніх у Варшаві, Держархів у Кракові, Музей Чарторийських у Кракові) і вперше встановлюються важливі факти з соціально-економічної, військово-політичної, церковної історії України кінця XVII–XVIII ст., діяльності судових органів, повсякденного життя українського народу. В результаті дослідження доповнено знання про військові дії часів Руїни, Чигиринські походи, дипломатичну діяльність гетьмана Івана Мазепи, про участь українців у походах російської армії XVIII ст. Особливо важливим є корпус документів, що стосуються Стародубщини.*

Ця етнічна українська земля нині перебуває у складі Росії, і там робиться все можливе, щоб стерти пам'ять про її історичну належність. У самій же Україні історія Стародубщини довгий час вимушено не вивчалася, і зараз ці дослідження тільки починаються.

Ключові слова: універсал, листи, гетьман, Церква, купчі.

У черговому випуску ми продовжуємо вводити до наукового обігу документацію, яка стосується Сіверщини (про наші пошуки в архівосховищах і необхідність публікації документів з історії цього регіону вже говорилося в попередніх публікаціях). Усього в цій частині статті наводяться тексти 62 документів, у т. ч. 24 – XVII ст., а 38 – XVIII ст., одинадцять у вигляді реєстру (№№ 6, 7, 8, 17, 18, 19–24). Більшість наведених джерел зберігаються в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського) (далі – ІР НБУВ), меншість – в Центральному державному історичному архіві України у Києві (далі – ЦДІАК України) (№ 37, 39, 41–43, 46–58, 60), Національному музеї історії України (далі – НМІУ) (№ 1, 18, 40) та в архівосховищах Кракова – Бібліотека Чарторийських (БЧ), Ягелонська бібліотека (БЯ), Державному архіві (ДА) Кракова (№№ 6–9, 21–26).

Серед представлених документів необхідно знову виділити ті, котрі доповнюють «Український Дипломатарій XVI – XVIII ст.», тобто універсали й листи гетьманів, полковників, взагалі старшини. У першу чергу тут є документи гетьманів Івана Скоропадського (1 документ), Данила Апостола (2), Кирила Розумовського (1), генерального осавула Івана Журавки (1), стародубського полковника Тимофія Жоравки (Олексієвича) (6), стародубського наказного полковника Петра Корецького (1).

Почнемо з документів XVII ст., яких збереглося менше і вже тому вони цінні. Першими за хронологією йдуть два документи 1661–1662 рр. Вони являють собою копії, зняті українськими істориками у 20-х роках XX ст. з оригіналів московського «Древнехранилища» (нині – РДАДА (Російського державного архіву давніх актів)). Ця робота здійснювалася згідно з планами Археографічної комісії ВУАН (Всеукраїнської Академії наук) при активній підтримці Михайла Грушевського. Отже, в документі № 1 новомлинський намісник (незрозуміло: гетьмана чи полковника) Іван Ярошенко сповіщав ніжинського полковника Василя Золотаренка про напад орди на землі його полку у грудні 1661 р. (про цей же напад орди свідчать і листи ічнянського сотника Матвія Романенка від 29 (19). 12. 1661 р., писаних до того ж ніжинського полковника та ін. осіб)¹. Зазначимо, що оригінал цього листа, як і лист басанського сотника Переяславського полку Данила Кириловича до наказного гетьмана Якіма Сомка, у 1946 р. був переданий з фонду «Архів коронний у Варшаві» АГАД (Архіву головних актів давніх у Варшаві) одному з польських музеїв (на жаль, не встановлено, до якого саме)². Другий лист не має безпосереднього відношення до Сіверщини, але, враховуючи, що він висвітлює (щоправда, на базі не зовсім достовірних свідчень) деякі моменти біографії колишнього гетьмана Івана Виговського, ми наводимо його нижче. Широко представлені універсали стародубських полковників. В ІР НБУВ зберігається збірник копій XIX ст., знятих з оригіналів, який містить чимало документів стародубської старшини³, і деякі з них ми наводимо нижче. Спочатку вкажемо на два універсали-привілеї стародубського полковника Тимофія Жоравки (Олексієвича) (9) хорунжому Новгород-Сіверської сотні Родіону Стефановичу, якому надавалося право на будівництво млина й греблі. До речі, під № 58 наводиться лист 1762 р. сина Тимофія Жоравки – Івана, який у 1765–1781 рр. посідав уряд генерального осавула. Цей лист був адресований якомусь Петру Івановичу і містив відповідь на його звернення з приводу заборони «винокурения» козакам с. Сопич суч. Глухівського р-ну Сумської обл.).

До цієї ж категорії належать універсали Т. Жоравки, якими полковому хорунжому Тимофію Улізку (13) і мглинському сотнику Григорію Парфененку (Семеновичу) надавалося право на будівництво млина у с. Пихторівка (14). Універсалом № 11 полковник вирішував конфлікт між колишнім сотником Наумом Ноздрею та військовим товаришем Матвієм Смольченком на користь останнього. До цих документів Жоравки стосується і підписана ним купча 1688 р., згідно з якою козак с. Гаскова (нині – Гаськово під Брянськом) Г. Сковронський продавав частину землі сотенному осавулу Якову Лавриновичу. Тут маємо типovu для Гетьманщини практику, коли людина могла мати кілька прізвищ, і часто його роль виконував патронім (по батькові). Яків Лавринович у списках стародубських полкових осавулів відсутній, зате у них є Яків Трушенко (під

¹ Мицик Ю. 3 листів «козацького відділу» АКВ АГАД у Варшаві. *Сіверянський літопис*. 1998. № 5. С. 14–16.

² Мицик Ю. «Козацький відділ» фонду «Архів коронний у Варшаві» АГАД. *Історія і особистість історика*. Дніпропетровськ, 2004. С. 83.

³ ІР НБУВ (Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського, Інститут Рукопису). Ф. II. спр. 18371–18460.

1687 р.)⁴. Цей же документ дозволяє продовжити каденцію останнього і на 1688 р. Забігаючи наперед, вкажемо ще на два листи, які стосуються Стародубщини. У першому – листі 1722 р. стародубського наказного полковника Петра Корецького до шептаківського старости Василя Мовчан (№ 33) йшлося про конфлікт між Федяненками та Пилипом Данченком, «хоружим сотні полковою». У другому 1728 р. (36) Опанас Покорський, який у 1698–1707 рр. перебував на посаді стародубського полкового писаря, а у 1725 р. був засланий до Сибіру (у справі Полуботка), але повернувся на батьківщину в 1728 р., писав до мглинського сотника Олексія Єсимонтовського. Йшлося про його землі, захоплені (під час заслання Покорського) новоміським сотником Павлом Дублянським, і вимагався розгляд цієї справи.

Не менш цінні документи церковних ієрархів. 1745 роком (39) датований указ київського митрополита Рафаїла Заборовського щодо крадіжки церковних речей у Свято-Михайлівському храмі с. Головеньки (суч. Борзнянського р-ну). Додавався і реєстр украдених речей. Під номером 59 подається «доношение» 1763 р. військового канцеляриста Михайла Омеляновича київському митрополиту Арсенію Могилянському. По суті, тут міститься скарга на Василя Ілковського, священника с. Годунівки (під Глуховим) та його дружину, винних у крадіжці церковних речей і грошей. Автор просив провести слідство по цій справі, а на цей час заборонити Ілковському священнодіяти. Під № 44 і 45 містяться дві чолобитні 1753 р. ченців Києво-Печерської лаври до цариці Єлизавети. У першій ченці скаржилися на самовільне загарбання покійним (помер у 1752 р.) бунчуковим товаришем Федором Шираєм земель біля с. Забір'я (Новоміська сотня Стародубського полку, суч. Красногірського р-ну Брянської обл.). У другій ченці просили розглянути несправедливу, на їхній погляд, скаргу отаманів сіл Новоміської сотні, зокрема Попової гори (нині – Красна гора, райцентр Брянської обл.), і прийняти рішення на користь лаври.

В архівосховищах досить часто зустрічаються купчі, що відбиває і дана публікація. Дві з них датовані відповідно 1673 і 1675 рр. (3, 4). Перша з них стосується с. Білогощі на Стародубщині, яке не вдалося локалізувати, а друга – безпосередньо Стародуба, причому вказуються імена міських віята й бурмистрів. Ще дві купчі 1689 і 1692 рр. стосуються відповідно Кролевця і Комарівки (очевидно, тієї, що в суч. Борзнянському р-ні). У першій йдеться про продаж місця на млин генеральному писарю Василю Кочубею, причому в документі названа поіменно вся тогочасна верхівка міста. Цей документ зберігається під склом в експозиції Національного історичного музею України. У другій йдеться про продаж гаю (18), і в ній названа комарівська верхівка, згадується й покупець – хорунжий Мойсей В'яленко, житель с. Прохори (суч. Борзнянського р-ну). 1762 р. датовані дві купчі, які стосуються Новгород-Сіверського (61, 62). Жителі цього міста «Юрий Иванов сын Конах» з дружиною та «Евхим Осыпов сын Конах» продавали свої двір, город і садок раднику новгород-сіверської палати С. Дергуну. В купчих вказані цікаві топографічні подробиці.

Відзначимо також документ № 5. Це реєстр документів часів Чигиринських походів 1676–1678 рр. Тут згадуються й листи гетьмана Івана Самойловича царю Федору, де йдеться і про стародубського полковника у 1663–1664, 1673–1676 рр. (наказного – у 1659–1663 рр.) Петра Рославця та його брата Івана, і про Івана Сірка, і про ніжинського протопіпа Симеона Адамовича, і про карбування монети «серебряных чехов сто пуд» в Путивлі тощо.

Далі (6–8, 21–26) йдуть уривки або регести з польських новин (з архівосховищ Кракова), писані, вірогідно, дипломатами. В них говориться і про Сіверщину (дії

⁴ Кривошея В. В. Українська козацька старшина. Ч. 1. Київ, 1997. С. 86; Gajecy G. The Cossak Administration of the Hetmanate. Cambridge, 1978. V. 1. С. 29.

гетьмана Дорошенка, збір козаків у 1678 р. у Сосниці для походу під Чигирин). Мазепинської доби стосуються інші регести з листів Єжі Довмонта, де йдеться про Кочубея (!?), насправді ж Петрика, до Криму, наступ орди тощо. Значно детальнішим є лист Кіріака Ісаровича до короля Яна III Собеського. В ньому йдеться про його переговори з Мазепою і дії Мазепи проти Петрика, переговори представників Семена Палія з гетьманом. Доповнюють їх регести жалуваних грамот московських царів 1690 р. (17, 18).

Тепер переходимо до документів XVIII ст. Найбільшу цінність тут являють гетьманські та полковницькі універсали й листи. Спочатку вкажемо на лист 1708 р. Данила Апостола, тоді ще миргородського полковника (28), написаний до полкового обозного Василя Онисимовича. Але такого старшини взагалі не знаходимо у списках. «Онисимович» – це, поза сумнівом, патронім, а справжнє прізвище обозного – Базилевський Василь Онисимович, котрий дійсно був на цій посаді у 1708 р. (невідомо, коли почалася його каденція)⁵. Апостол виступає в листопаді 1708 р. ще як активний прибічник Мазепи, але вже за два тижні переходить на інший бік і просить Скоропадського поклопотатися за нього перед Петром I⁶. В універсалі 1732 р. (37) Апостол (вже гетьман) стверджував привілеї попередників (Мазепи і Скоропадського) на греблю й млин на р. Клевень удові сівського канцеляриста Авксентія Азарова. Цікаво, яка ж причина того, що свій універсал 1697 р.⁷ Мазепа видав формально жителю великоросійських земель. Про цей же «Оксонівський», тобто Авксентіївський млин на р. Клевень біля Сопича, йдеться і в «доношении» 1756 р. (49).

Оборонний універсал Скоропадського датований 1710 р. (29). Ним гетьман стверджував права на нерухомість значного військового канцеляриста Івана Роговника, придбану ще в часи гетьмана Многогрішного, і боронив Роговника від кривд з боку Мовчана, жителя с. Митченок. Цікаво, що Скоропадський відзначав заслуги Роговника, який понад 10 років працював у канцелярії ще «за антецессора нашего Мазепи, гетмана». Зазвичай після поразки повстання 1708–1709 рр. ім'я Мазепи уникали згадувати або додавали епітет: «измінник». Останнім з гетьманських документів є лист К. Розумовського 1751 р. до матері Наталії (40). Він доповнює собою її лист до нього 1743 р., поданий нами до друку в «СЛ» у попередній подачі. Тут гетьман відгукується на її прохання допомогти садибі в с. Адамівка і дарує матері два містечка: «Носовку и Кобыжщю» (перше є зараз райцентром, а друге селом Бобровицького р-ну Чернігівської обл.). До гетьманських документів тяжіє і рішення суду 1700 р. (25) Василя Чуйкевича – гетьманського посланця для розгляду конфлікту за землю між підданими вищезгаданого Тимофія Жоравки і левенськими жителями. Таке доручення дав Чуйкевичу сам Мазепа. Ще один подібний документ (32) датований 1721–1722 рр. Суд у Прилуках розглядав заплутану справу про крадіжку коня. Тут згадано членів міської верхівки, ряд міст і сіл Сіверщини, відзначено ярмарок у Чернігові («о свтом великомчнику Прокопию»). Скажемо, що під іменем Михайла Григоровича треба розуміти М.Г. Огроновича (Ограновича), який був полковим обозним у 1717–1737 рр. і наказним полковником у 1722 р. Інша кримінальна справа 1720 р. (31) про вбивство Якимом Трояненком козака Юска Ігнатенка розглядалася за дорученням ніжинського полковника Петра Толстого. Тут містяться результати допиту вбивці і присуд з посиланням на відповідні статті тогочасних законів.

Важливим є документ 1744 р. (38). Це подорожна (проїжджйй лист), видана Василіо Туровському згідно з указом цариці Єлизавети генерал-лейтенантом Іваном

⁵ Кривошея В. В. Козацька старшина Гетьманщини. Енциклопедія. Київ : Стило, 2010. С. 195.

⁶ Павленко С. Оточення гетьмана Мазепи: соратники та прибічники. Київ, 2004. С. 189; Крупницький Б. Гетьман Данило Апостол і його доба. Авдсбург, 1948. С. 11.

⁷ Універсали Івана Мазепи 1687–1709. Уп. І. Бутич. Київ–Львів: НТШ, 2002. Ч. I. № 260. С. 303.

Бибиковим. Туровський мав виїхати з Глухова у Новгород-Сіверський, Сосницю та ін., щоб відібрати там добрих півчих.

Далі йдуть документи інших категорій. У 1727 р. (35) стародубський наказний сотник Євдоким Хромченко дав «облік»-розписку в отриманні грошей від вищезгаданого Єсимонтовського. До цієї ж категорії можна віднести й документи № 26 і 27. Під № 30 знаходимо невеликий реєстр документів, які стосуються маєтностей роду Кандиб.

Документи другої половини XVIII ст. походять переважно з фонду «домо́ва економічна канцеля́рія гетьмана Розумовського» ЦДІАК України. Цей фонд не привертав до себе особливої уваги дослідників, а між тим тут міститься чимало даних щодо соціально-економічної історії ряду міст і сіл Глухівщини, особливо тих, що належали Розумовським. Є й документ щодо колишньої гетьманської столиці – Батурина: лист сумнозвісного українофоба, майбутнього графа Г. Теплова, котрий був у той час радником Розумовського. Тут ішлося про долю опису Батурина 1726 р., який був складений під час передачі міста князю Меншикову (46,47), а в наш час опублікований Ігорем Ситим⁸. У документі № 60 1763 р. міститься реєстр рибалок с. Спаського (суч. Кролевецького р-ну). Цілий блок з цього фонду документів (№№ 48–60) стосується Глухова та с. Сопич, що розташоване на сучасному кордоні з Росією. Переважно це «доношення», тобто доповіді (доклади, довідки). Перша з них датована 1755 р. і була адресована ГВК (Генеральній військовій канцелярії) чернігівським хорунжим Павлом Ломиковським й Федором Чуйкевичем (48). Вона стосувалася жителя с. Сопич Романа Копилова (Черняка, Чернякава). Він народився в польському місті Любеч близько 1702 р., ще малим разом з батьком Никифором переселився в Сопич. Никифор козакував, брав участь у поході на Крим (можливо, треба мати на увазі Прутський похід 1711 р.?), з якого не повернувся. Романа виховував Йосип Копилов і дав йому своє прізвище. Чомусь через багато років Романа запідозрили у втечі від пана. Тоді нібито він пішов у Польщу (у Великій Польщі дійсно є таке місто) і приніс від якогось князя документ, який засвідчував його особу. Все ж ця історія темна, адже свідки показували, що Никифор говорив їм про своє походження з Стародубського полку, а не з Польщі. Підозрілим є й польський документ, і ця історія з відвідинами Романа неблизького польського Любеча. Якщо ж припустити, що йдеться про Любеч – сотенний центр Чернігівщини, то там ще з 1648 р. не могло бути князя-власника міста. Отже, чим закінчилася справа, невідомо. У подальших документах (50–57) ідеться про горілчану оренду, контракти, торговельні й кримінальні справи Глухова й Сопича, містяться цікаві факти щодо топоніміки, як от Сварківської вулиці Глухова (с. Сварків розташоване за 5 км на схід від Глухова). «Доношение» від 5.02. (25.01) 1761 р. дозволяє дещо продовжити каденцію глухівського сотника Семена Уманця і встановити невідоме ім'я глухівського городового отамана Олександра Славського. «Доношение»-скарга (56) глухівського шинкаря Дем'яна Подолиненка яскраво ілюструє те, як проводилися допити обвинувачених.

Насамкінець зазначимо, що підписи-автографи в документах підкреслені нами, а слова, які не вдалося прочитати, позначені знаком (...)*. Квадратними дужками позначені пропуски в тексті через якісь дефекти (обірвана частина тексту тощо) або відновлені по смислу слова. Датування, переважно подане кириличними літерами, переведене арабськими цифрами.

Сподіваємося, ці джерела будуть цікавими і красзнавцям, оскільки проливають додаткове світло на історію населених пунктів Сіверщини, на соціально-економічну, церковну і культурну історію краю.

⁸ Мазепина книга / Упор. та вст. стаття І. Ситого. Чернігів, 2005. С. 524.

* * *

№ 1

1661, грудня 22 (11). Нові Млини. Лист новомлинського намісника Івана Ярошенка до ніжинського полковника Василя («Васюти») Золотаренка.

«Ясневелможний а на нас велице милостивий пане а пане пол[ковник] Вой[ска] его цар[ского] прес[вітлого] вел[ичества] Запор[озкого] ніжинский, пане и добродію наш.

Поволност услуг моих милостивому пану своему заліцивши отдав, и посилаю козака своего до в. мс. милостивого пана своего для взятя відомости стороны о двох неприятелів наших, которие юж час немалий увошли в землю нашу, кров христьянскую проливаючи при боку посланих, которі з грамотами идут до в. мс. милостивого пана нашего от его милости князя Григория Григориевича Рамадановского. Теди рач в. мс. милостивий пан нам, зичливым слугам и подданым своим, о всем ознаймити о тих неприятелех. А ми в. мс. ознаймуем, же в нас орда щоден да(...)* в Соловенці вибраних татар килка сот на стражи зостають и нам незносную доуку чинят, Головенку всю юж спалили и иние села попалили. И повторе милостивого пана свого упрошаем о відомост певную: гдес оний (?) неприятел часи теперешними обертает и куди замисл свой поганский міет волю рушится. А в тим не ширячи, с поволностью моею зичливой приязни милостивому пану своему отдаюс.

З Нових Млинов декамврия 11 1661.

Ясневелможному его милости пану а пану Василию Ничипоровичу во всем зичливий и слуга поволный.

Иоан Ярошенко, намісник новомлинский, рукою».

Адреса: «Ясневелможному его милости пану а пану Василию Ничипоровичу Зол[отаренку], пол[ковнику] Вой[ска] его цар[ского] вел[ичества] Зап[орозкого] ніжинскому и всего Сівера, пану моему милостивому, сие писмо от дат належит».

(НМІУ ВР. № РД 135. Автограф (?), завіреним печаткою).

№2

1661, жовтень – 1662, квітень. Донесення вихідців з «Польщі».

а) Без дати. Москва. «Распросные речи» поручика Івана Аксакова (регест).

Мова йде про поручика Івана Аксакова і вихідців з Польщі («Пустор Жевець, Богдан Елагин да ...подпорутчик Иван Власов»). «Речи» Аксакова:

«Есть на Москве шляхтич Статкеевич. А у него де был челядник Алинской. И от него нынешнею зимою с Москвы збежал и пришол к жене ево в Менский уезд в маетность ево (Стеткевича. – Ю.М., І.Т.) в Новой Двор для того, чтоб жена ево промыслила у Выговского дворянина на него на обмену. И жена де ево к Выговскому с тем челядником ездила и просила дворянина на кого б ей мужа своего выменить. И Выговский де ей отказал, а говорил, что будут у него в.г. его государевы люди и без розмены. И узнал того челядника, что он с Москвы приехал, и спрашивал ево, что де про него на Москве говорят. И челядник де ему говорил: говорят де на Москве, что он, позабыв крестное свое целованье и ево государеву милость, изменил. И Выговский де о том учал плакать и говорил ему: мочно ли тебе верить и говорить тайно с тобою? И в том де челядник ему верился и присягал, что он от него, Выговского, каких тайных слов услышит, и он их никому не пронесет. И Выговский де ему говорил, что де он в.г. хочет обратитца и вину свою принесть. И о том своем обращении к в. г. и ко властям и к бояром посылает листы и чтоб он, те листы взяв у него, и ехал с ними к государю к Москве. И буде де против тех листов прислано к нему будет государева обнадеживальная грамота с тем, что его в. г. пожалует вину его ему отдасть и примет под свою

государеву руку в подданство по прежнему и впредь его за изменника не иметь. И он де ко государевой милости обратитца и Хмельниченка и всех заднепрских козаков под государеву руку приведет и крымского де хана на то приведет, что он станет с ним на польского короля стоять вместе. И написав те листы, того челядника с теми листы отпустил к в.г. И челядник де те листы зашив в платье и с Стеткеевича з женою приехал в Минской повет в маетность к Володкеевичю. А Богдан де Елагин сидел у Володкеевича за приставами и с тем челядником виделся. И тот де челядник те листы ему казал и про все сказывал. И был де тот челядник с теми листы под Борисовым дважды и проехать ему было нельзе. И он де поехал на Полоцк. И как де тот Статкевичев челядник поехал на Полоцк и за ним де погнал Статкевичев брат, а согнал ли ево или нет, того не ведает. А вышел де Богдан Елагин с товарищи и про то все сказывал в нынешнем во 169 (1661 –Ю.М., I.T.) году после Великадни на другой недели».

(IP НБУВ. Ф. XIV. № 163. Копія 20-х рр. XX ст. з оригіналу, який зберігається в РДАДА у фонді «Польские дела» 1661 р., стовпець № 16).

№ 3

1673, березня 19 (9). с. Білогоща. Купча.

«Копия.

Року 1673 года мсця марта 9 д.

Я, Матвій Плевака, чиню відомо сим моім писанием, иж доброволне продадем отчину свою власную три полоси, у Посири полоса, для Пелионки полоса, для Шловки полоса, нікому ні в чем не заведенную, тилко Семену Овхимовичу, жителю білогощанскому, за готовую сумму талярей два монети доброй вічними часи. Которою то отчиною волно Семену Овхимовичу владіти потомними часами и дітем его и як хотіт на свой пожиток обернути люб продати или даровать по волі. А я, више именованный Матвій, от тоей отчини не маю утручати, ні жона моя, ані діти мої и с крвних моих. На що для ліпшой віри и певности даю на себе мое сие писание при людях віри годних: при Якову Нетягу, при Антону Винику и при Кондрату Корноуху, при Давиду Антоновичу и при Никифору Зайченку, жителями білогощанскими, и с подписом особ мененних.

Писалося в селі Білогощі року и дня више написаних.

В подлинной же тако написано:

При оказанії сего рукоданного писма на уряді полковом стародубском приключившиися посторонние люди, имено Ярмола Галуцвенюк, Яков Артеменюк Чеховский, Андрей Романович, житель стародубовский, узнаючи в той сумми, то есть коп шестнадцати, уже отчина міет ненарушне зоставати вічними часи при Максиму Семеновичу и что Хрол (?) себе вічно отдалил отчини своїм крестним знаменіем ствердили +++

Становимі подленними крепостмі.

Оние подлінные крепости с имцов стрелцов писаревских (?) стрелец Иван Семченко принял».

(IP НБУВ. Ф. I. № 52437. Тогочасна копія).

№ 4

1675, липня 13 (3). Стародуб. Купча.

«Выпис с книг справ міських стародубовских права майдебурского.

Літа от нароженя Сына Божого тысеча шестсот семдесят пятого мсця июля третого дня.

Перед нами, урядом міским его црского пресвітлаго влчства стародубовским, перед нами Иваном Михайловичом, войтом, Лаврином Яковлевичом, Тимофіем Игнатовичом Нагачкою, бурмистрами, райцами, лавникамы и перед всіми сего

року заседаючими, ставши очевисто Александра Григориевич, прозиваемый Голиченок, жител и козак сотни Стародубовской, доброволне признал в тые слова сам на себи не с примусу, по доброй воли своей, иж продал другой части половицу дому своего власного никому ни в чом не пеннаго, и в суми не заведеннаго, (с) тосуючи до тоей половици двора, штом первой продал и на вичност подал, стоячий оной половици дому об межу з одной стороны через улку против зешлой памяти небощика Костантия Ларионовича, бывшаго войта стародубовского, а з другого боку побоч Андрея Кузминича Косточки, за певную готовую до рук моїх сполно одобраную суму пнзей, то ест за коп сто двадцят грошей личбы литовской монети доброй, пану Василию Яковлевичу, мещанину стародубовскому. Од которой половициной часты другой дому поменений Александра, отдаливши самага себе, жону и кривних своїх вичнимыи не одзовними часи, не мает упоминатися и стренту міты. Волно пожитковат ему, Василию Яковлевичу самому, малжонци, потомком и жадным его кривним вичне албо теж продат, дат, дароват, заменит и на пожиток свой яко хотя обернут. Просили зобополне абы до книг міських стародубовских было записано. А по записаню и сей выпис з тых же книг ему, Василию Яковлевичу, мещанину стародубовскому, з подписом руки мене, войта, писара міского, при печаты врядовой для подпарта ест выдан.

Писан в Стародубі.

Иоан Михайлович, войт стародубовский, за всем майстратом Иосиф Мартинович міский стародубовский писар».

(IP НБУВ. Ф. I. № 50671. Оригінал, завірений підписами і печаткою).

№ 5

1676–1677 рр. Реєстр документів, які стосувалися України.

«1676 г. июл. 27 № 9. Грамота к государю царю Феодору Алексіевичу от гетмана Самойловича, в коей уведомляя о турецких и и Дорошенковых на Россию замыслах, объявляет о расположении малороссийских войск по Дніпру противу их нападения и жалуется на полковника стародубовского Петра Рославца, приводившаго свой полк к непослушанию его, гетмана, и за то отставленного от уряду.

1677 г. мая 15 № 10. Отправление стряпчаго Василия Перкурова с жалованьем на Запорожье к атаману Ивану Сірку. Статейный его список и грамоты к государю царю Феодору Алексіевичу от гетмана Самойловича о Сіркові непостоянстві и преклонности его к туркам и татарам; о пожитках изменника стародубовского полковника Петра Рославца, о побеге брата его Ивана Рославца с Смоленск и о козаках, с той стороны в Малороссию выходящих, тут же и ответная государева к гетману по сим делам грамота.

1677 г. июн. 21, № 13. Список с грамоты к государю царю Феодору Алексіевичу от гетмана Самойловича уведомительной о роздаче охочим полкам в Чигирині 6 000 рублей, о строении городовом, о турецком предприятии на российские города и о присылке к нему изменника Рославца животов.

1677 г. августа 11, № 20. Приезд в Москву войскового товарища Романа Книша с прошением гетманским о ссылке в Сибирь привезенных с ним изменников нежинского протопопа Семена Адашова и полковника стародубского Петра Рославца.

1677 г. ноября 7. № 32. Приезд в Москву гетманскаго гонца казака Данила Соболенича с грамотою к государю, коюю благодаря за дозволение сделать в Путивле серебрянных чехов сто пуд, обещает оные все употребить на жалованье малороссийскому войску, и доносить о посылке Ломиковского в Брянск и Трубчевск для отыскания пожитков изменника Петра Рославца, а товарища войскового Павла Михайлова в Смоленск для сыску из Почепа беглого Рославцева

брата, о посылке к нему, государю обстоятельной реляции бывшего с турками под Чигирином сражения и о отправлении на кош к атаману с казаками гетманской его грамоты, с выговором за их к России недоброжелательство.

(ІР НБУВ. Ф. ІІ. №. 58372. Машинописна копія).

№ 6

1677, травня 5. Москва. Уривок новини.

«[...]Już to mówią, jakoby Moskwa miała przejąć Doroszenków list, który pisał do turków z Siewierza, już poddawszy się carowi j.mci [...].»

(БЧ. ВР. № 175. Арк. 204–205. Копія XVIII ст.).

***

«Вже кажуть, що московіти мали перехопити лист Дорошенка, котрого він писав до турків з Сівера, вже піддавшись цареві його мості».

№ 7

1677 р. Могилів. Уривок з новини.

«[...] W Ukrainie zadnieprskiej Doroszenko resydując pod Moskwą **revelavit** dziesięć półkowników na Siewierzu i listy ich pokazał, w których oni mu radzili, aby się carowi moskiewskiemu nie poddawał. Sądzone ich o to kozackim sądem i wszystkich rozstrzelano [...].»

(БЧ. ВР. № 175. Арк. 630. Копія XVIII ст.).

***

«[...] В Україні задніпровській Дорошенко, знаходячись під московітами, **revelavit** десять полковників на Сівері і показав їхні листи, в котрих вони йому радили, щоб московському цареві не піддавався. За це їх судили козацьким судом і всіх розстріляли [...].»

№ 8

1678, червня 13. Львів. Новина (регест).

Мій козак приніс новини з Чигирина. В них ідеться про зміцнення оборонних споруд міста, про окоп в Бужині, про те, що козаки збираються в похід у Сосниці.

(БЧ. ВР. № 178. С. 163 – 164. Копія кінця XVIII ст.).

№ 9

1687, грудня 26 (16). Стародуб. Універсал стародубського полковника Тимофія Жоравки (Олексієвича).

«Тимофій Алексієвич, полковник Войска их царского пресвітлаго величества Запорожского стародубовский.

Всему старшому и меншому полку моего товариству, а особливе пану сотникови новгородскому, атаманови городовому, войтови тамошнему и всім, кому тилко о том відати надлежатимет, сым моим ознаймую писанием, иж респектуючи я на давние и значние у Войску Запорожском пана Родиона Стефановича, хоружого сотни Новгородской, услуги и, наперед до тих же его заохочуючи, позволяем на прозбу его на сиром корени на речці Журавці и певном містці не пенном у лісі нижей села по рітці (!) ж, называемого Журавки, своим власним коштом и працею заняты греблю и послей ку пожиткови и ку вспартю дому своего построити млин вешнячок. Відаючи теди о яковой воли моей, абы ему, пану Родиону Стефановичу, в уживаню гребли и побудованню млина нихто не важился ніякой чинити перешкоды и трудности, властью уряду моего полковницкого міти хочу и приказую. Для чего тие фундушовое мое ему с подписом руки моей и притиснением печати видалем писане.

В Стародубі 16 декабра 1687-го року.

На подлинном тако:

Выш именованный полковник стародубовский рукою».

(ІР НБУВ. Ф. П. № 18406. Копія кінця ХІХ ст. Внизу документа намальовані дужки, всередині яких написано: «місто печаты», а зверху документа запис копіїста: «Универсал полковника Тимофея Алексеевича выданный хоружему Новгород-Северской сотни Родиону Стефановичу на занятие гребли и постройку млина в с. Журавке 16 декабря 1687 года». Внизу документа його ж запис: «Копия из дерева о дворянстве рода Сахаров в архиве чернигов[ского] двор[янского] депут[атского] собрания»).

№ 10

1687, грудня 27 (16). Глухів. Універсал стародубського полковника Тимофія Жоравки (Олексієвича).

«Копия.

Тимофей Алексієвич, полковник Войска их царского пресвітлого величества Запорожскаго стародубовский.

Всему старшему и меншому полка моего товариству, а особливе пану сотникови новгородскому, атаманови городовому, войтови тамошнему и всім кому тилко о том відати належатимет, сым моим ознаймую писанием, иж респектуючи я недавния удачния у Войску Запорожском пана Радиона Стефановича, хоружого сотни Новгородской, услуги, поперед до тих же его заохочуючи, позволилем на прозбу его на сиром корени на речці Журавці и певном містці пененом у лісі, нижей села по річці же, называемого Журавки своим властным коштом и працею заняты греблю и শেষ ку пожитковосты и в скардтю (!) *(можливо треба читати: «спартю».* – Ю.М., І.Т.) дому своего постройти млин вешняк. Відаючи теди в *(треба: «о».* – Ю.М., І.Т.) таковой воли моей, абы ему, пану Радиону Стефановичу, войскованю (!) гребли и побудованю млина ниhto не важился ніякой чинити перешкоды и трудности, властю уряду моего полковницкого міти хочу и приказую. Для чего тие фундушовое мое ему с подписом руки моей и притиснением печаты видалем писане в Стародубові 16 декабря 1687 –го року.

На подлинном тако:

Выш именованный полковник рукою стародубовский».

(ІР НБУВ. Ф. П. № 18401. Копія кінця ХІХ ст. Внизу документа намальоване коло, всередині якого написано: «місто печаты»).

№ 11

1688, травня 29 (19). Стародуб. Універсал стародубського полковника Тимофія Жоравки (Олексієвича).

«Тимофій Алексієвич, полковник Войска их царского пресвітлаго величества Запорожского стародубовский.

Кждому кому тилко в том відати надлежатимет, ознаймую, иж Матвій Смольченко, товариш войсковый, за предложением кривд своих, діючихся от пана Наума Ноздри, сотника бывшего почеповского, понесши ущипливие честии своей слова, а не оказавшись [...] жадной выны склонным и узанным, але овшем при ненарушней моці міночися ненарушне учтивости и наименшой неподачи подейзрению, просили мене з помиркованем з речоным паном Наумом о писмо такое, в котром бы при прежней своей найдуючись учтивости, ни от кого не поносил наганы и домовыска. Котрой теди его прозбі давши місце, сым моим листом, ему данным, варую и приказую, абы ніhto з старших и менших ему жадной не важился чиниты укоризны. А міл бы хто тут выписанному быти спречным, зданю (?) таковой до скарбу войскового неотпустне коп сто мает и повинен заплатити выны.

Дано в Стародубі 19 маія 1688 року.

На подлинном подпись:

Звыш менованный полковник стародубовский. М. П.».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 18414. Копія кінця ХІХ ст. Зверху документа запис копііста: «Универсал полковника Тимофея Алексіевича выданный войсковому товарищу Матвію Смольченку о нечинении ему укоризн за ущипливые чести своей слова, высказанныя бывшим почеповским сотником Наумом Ноздрею». Внизу документа його ж запис: «Архив черниг[овского] двор[янского], депут[атского] собр[ания], д[ело] № 3432, м.6, п.6, л.40, копия ХVІІІ в. с подлинника»).

№ 12

1688, травня 29 (19). Стародуб. Купча.

«Року тысяча шестьсот осмьдесят осмого мсця мая деветнадцатого дня.

Передо мною, Тимофеем Алексіевичем, полковником Войска их црского пресвітлаго влчства Запорожского стародубовским, ставши очевисто Гаврило Скворонский, товариш войсковий, обиватель села Гаскова, явне и доброволне признал, иж половину поля своего власного пахатного и половину дуброви, до того ж поля належачое, и половину огорода, и половину гумна, и сіножатей, и половину саду, и половину отчини, никому ни в чом не заведенное и не пенное за певную суму грошей, то есть за тридцать коп литовских, на вічност пну Якову Лавриновичу, асаулови сотенному, продал и пустил, от которое то половины поля, дуброви, огорода, гумна, синожатей, саду и отчини, себе самого, жону, дітей, близких и далеких крвних своих, в вічние и неотзовние часи преречоний Гаврило Скворонский видидічуєт и отдаляет. Волно ему, Якову Лавриновичу, оную половину во всем кому хотя дати, продати, даровати, заменяти и на який хотя власний свой пожиток обернути. Счо для ліпшое моци и твердости сее доброволное Гаврила продажок признате потребующей стороні, то есть Якову Лавриновичу, асаулови сотенному, при печати з подписом руки моеі даю.

Писан в Стародубі року, мсця и дня вижей писанного.

В подлинном подпись:

Звыш менованный полковник стародубовский рукою».

(ІР НБУВ. Ф. ІІ. № 18416. Копія кінця ХІХ ст. Внизу документа намальоване коло, всередині якого написано: «місто печати» і запис копііста «Рум[янцевская] Опись Малороссии, Стародубский [полк], т. 83», а зверху документа запис копііста: «Купчая, совершенная перед полковником Тимофеем Алексіевичем, на грунта в с. Гасково, проданный войсковым товарищем Гаврилом Скворонским сотенному асаулу Якову Лавриненку за 30 коп 19 мая 1688 года»).

№ 13

1687, січня 24 (14). Стародуб. Універсал стародубського полковника Тимофій Жоравки (Олексіевича).

«Тимофій Алексіевич, полковник Войска их царского пресвітлаго величества Запорожского стародубовский.

Всему старшому и меншому полку моего товариству, а особливе пану войтови стародубовскому зо всіми майстратовими особами и кому тилко о том відати надлежатимет, сим моим ознаймую писанием, иж подлуг універсалов давних бывших антецессоров моих панов полковников стародубовских, позволяю пану Тимофію Улізкови, хоружому нашему полковому, за его давние и значние в Войску Запорожском услуги селцем Пихторовкою зо всіми до его принадлежностями спокойне владіти и пожитовати, відаючи теди о том, абы[в] владінію и по

ужиткованью того села до ласки самого ясневелможного добродія его милости пана гетмана, тудеж войсковою и моей ниhto ему, пану хоружому, найменшою не важился быти перешкодою, міти хочу и властью уряду моего приказу. Войт зась пихторовский зо всіми тяглими мужами абы инному никому, але ему, Улізкови, всякое отдавал послушенство, не отказуючи ни в чом противенства, тое тут же сим моим універсалом варую, приказую.

Писан в Стародубі 14 генвара 1659 (описка, має бути очевидно «1687». – Ю.М., І.Т.) року.

На подлинном таково:

Звыш именованный полковник рукою».

(ІР НБУВ. Ф. ІІ. № 18407. Копія кінця ХІХ ст. Внизу документа намальовані дужки, всередині яких написано: «місто печати», а зверху документу запис копіїста: «Універсал полковника Тимофея Алексеевича выданный полковому хоружему Тимофею Улезку на с. Пихторовку 14 января 1688 (?) г.». Внизу документа його ж запис: «Рум[янцевская] опись М[алороссии], п[олк] Старод[убский], т. 82»).

№ 14

1688, березня 18 (8). Стародуб. Універсал стародубського полковника Тимофія Жоравки (Олексієвича).

«Тимофій Алексієвич, полковник Войска их царского пресвітлаго величества Запорожского стародубовский.

Всему старшому и меншому полку моего товариству, а особливе атаманови мглинскому городовому и войтови тамошнему зо всіми тамошними посполитими людьми, и кому тилко о том відати надлежатимет, сим моим ознаймую писанием, иж респектуючи я на услуги пана Григория Семеновича, сотник мглинского, от давних часов у Войску Запорожском отпрауючыя, и до далших таких же его заохочуючи, позволяем ему в сотні Мглинской на реці Тезни в селі Костянском, межи млином Костянским же и шляхом Дроковским на сиром кореню, на містцу не пенном и ку перешкоді никому быти не маючем, своим власним коштом заняти греблю и на оной ку вспартю своему домовому построити млин. Відаючи теди о таковой воли моей, абы так в займованю гребли, яко и в построенню млина, жадною ниhto не важился быти перешкодою ему, міти хочу и сим моим фундушовим приказуо писанием. Тут же докладаю, иж он, пан сотник мглинский, по построенню того млина мает и повинен мні ознаймити.

Писан в Стародубі 8 марта 1628 (описка, має бути «1688». – Ю.М., І.Т.) року.

На подлинном подпись:

Звышменованный полковник стародубовский рукою».

(ІР НБУВ. Ф. ІІ. № 18419. Копія кінця ХІХ ст. Внизу документа намальоване коло, всередині якого написано: «Т. А., п. В. и. ц. п. в. З. с.», а на самому низу запис копіїста: «Рум[янцевская] опись Малор[оссии], п[олк] Старод[убский], с[отня] Мглинская, т. 108». Інший список цього універсалу зберігається там само: Ф. ІІ. № 18409).

№ 15

1689, лютого 28 (18). Кролевець. Купча.

Року Бжого 1689 феврала осмнацятого дня выпис з книг міських войтовских кролевецких.

Перед нами Иваном Николаевичом Маковским, сотником кролевецким, Иваном Макариевичом, атаманом городовым, Григорием Мартиновичом, войтом кролевецким, Алексієм Артемовичом и Семеном Аксентиевичом, бурмистрами, ставши персональне уцтивый Федор Михайлович, мелник и старинный жител

дубовицкий, козак сотні нашой Кролевецкое обополне з Григориєм, сином своим, чынил оповід, иж свое займище, приличное на млинок, зовемое Проросл, на реці Ретику, продал за зуполную сумму сто коп его млсти пану Василию Кочубееви, писарови Войска их црского прсвтого влчства Запорозкого енералному. Которую сумму з рук своих в дому сотницком, при звышменованных особ Петро Михайлович Митенко, атаман села Быстрика на тот час бывший, истотне отличыл и отдал до рук Григориеви, мелниченкови дубовицкому. При отобранню тойї суммы вічне выреклся Федор Михайлович з Григориєм, сином своим, из Захариею, Семеном и Никиткою, синами своими, же юж звыш описанную особу енералную за тое проданное займище не міют турбовати, назад отстювати и до жадного суду и права притягати под закладом вины совітое суммы на суд енералный варуем, а на уряд наш кролевецкий золотих сто покладаем. Прето его млсти пану писарови войсковому енералному, на том предреченном займищи волно им на своем власном млин построити, греблю укрепити и тым купным кгрунтом ему самому, жоні и потомком его, вічне владіти, спокойне уживати и кому хотіти дати, продати и даровати, волно. Що для документалнійшого свідоцтва при сей купчой на одпор Захария Голуба декрет правный при печати міской отдал до рук Григория Мелниченка [...]

(НМІУ. Експозиція. Оригінал без кінця).

№16

1690, вересня (?) 18 (8). – Москва. – Жалувана грамота царів Івана V і Петра I Юхиму Лизогубу (регест).

Царський титул.

У 1689 р. царям бив чолом Юхим Лизогуб. За його заслуги (Чигиринські походи та ін.) надаємо село Погребки під Глуховим, села Хижки і Кропивне в сотні Краснянській, з людьми, угіддями, млинами на р. Сейм під селом Озаричі, озеро Воронино.

(НМІУ ВР. № РД-20535. Оригінал, завірений печаткою).

№ 17

1690, грудня 22 (12). Москва. Жалувана грамота царів Івана V та Петра I (регест).

Ця грамота була дана грецькому єпископу Дамаскину, якою дозволялося раз у шість років приїжджати до Москви за допомогою для Успенського Зографського монастиря.

«А как они (ченці. – Ю.М, І.Т.) приедут в наши царского величества малороссийские города и нашего царского величества подданому Войска Запорожского обоих сторон Днепра гетману Ивану Степановичу Мазепе и полковником, и иных чинов урядником, кому где ведать належит, нашего царского величества Малые России городам, пропускать ево, епископа, и старцов, и служек без всякого задержания».

(ІР НБУВ. Ф. ІІ. № 2315. Арк. 4–7. Копія кінця ХVІІІ ст.).

№ 18

1692, листопада 11 (1). Купча.

«Року 1692-го первого дня ноеврия.

Я, Кирило Милиця, жител комарувский, подаю сей термін мой у вічност Мойсею Вяленку, жителю прохорскому, хоружому. При которих людех, ниже на подписе, а именно гай за сорок золотих. Которий то гай около окопан и нікому ни в чом не ест заведенний. Волно виш помененному пану Мойсею Вяленку тим гаєм як хотя обладат, дароват, и продат, на свой пожиток оборочат. А ежели би хто міл Мойсея за оний гай турбоват, не тилко я сам або жона або діти мои и

ис крєвних моих, ближних и далних, на такого без похиби заруки покладаю на пана полковника ніжинского талярей 20, на пана сотника талярей десят, на вряд комаровский талярей сім.

На тот час Феодор Кошчей, атаман наказний.

Михайло Бабинец.

Андрей Скоробогатий, войт.

Артем Старушк(?).

Юско Иляшенко.

Павел Хоменко.

Иван Мартинович.

Иван Тимченко.

И при иних зацних и віри годних року и дня вишпис[аних]».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 18440. Оригінал).

№ 19

1692, серпня 24. Москва. Лист Єжі Довмонта до короля Яна III Собеського (регест).

Кочубей, козацький генеральний писар від гетьмана Мазепи втік до Криму. Йому кримський хан дав бунчук і він з татарами й запорозькими козаками пограбував кілька містечок і сіл коло ріки Орелі й захопивши людей й бидло, став коло Самари, а потім повернувся до Криму. Гадяцький полковник – «племінник Самойловича», засланий до Тобольська, куди був засланий його дядько Самойлович, котрий там і помер. Його сина також мають вислати на заслання. Кажуть, що чернця Салмонєка після багатьох тортур вогнем і кнутом мають на подальші екзекуції на розсуд відіслати до гетьмана Мазепи.

(ДА у Кракові. № Е. 91. Арк. 14–15. Копії польського історика першої половини XIX ст. А. Грабовського).

№ 20

1692, жовтня 13. Москва. Лист Єжі Довмонта до короля Яна III Собеського (регест).

Відомості з Білгорода-Дністровського та українських міст. Мова йде про наступ орди на чолі з калга-султаном і протидію військ Шеремєтева та Мазепи. Пройшла чутка про смерть кримського хана на шляху в Угорщину, про Самойловича.

(ДА у Кракові. № Е. 91. Арк. 16–26. Копії польського історика першої половини XIX ст. А. Грабовського).

№ 21

1692, жовтня 15. Москва. Лист Єжі Довмонта до короля Яна III Собеського (регест).

Мова йде про ситуацію в Корсунському старостві, про прислання туди козацьких військ, кривди, які чиняться в селі Дрєбівці (Drabowskiej) ротмістром Данилом, котрий командує понад 10 тисячами війська.

(ДА у Кракові. № Е. 91. С. 45–46. Копія польського історика першої половини XIX ст. А. Грабовського).

№ 22

1692, листопада 23. Люблін. Лист Киріяка Ісаровича до короля Яна III Собеського (регест).

З наказу в. кор. мості я виїхав до гетьмана Мазепи, маючи листи від великого коронного гетьмана Яблоновського і прибув до Батурина напередодні Різдва Господня. Наступного дня в понеділок послав до мене Мазєпа, щоб я публічно передав йому листи. Там була козацька й московська старшина. У вівторок знову

запросив мене до себе Мазепа, цього разу на обід, де було лише четверо. Там мова йшла про Крим та Польщу. Відповідаючи на питання Мазепа, я сказав, що король і не думає про мир з Кримом. Другий пункт посольства був про послів до Криму, третій – про Бахчисарай. Говорилось і про Петрика. «Петрик, котрий був канцеляристом у пана Мазепа, забравши різні листи, котрі були писані від московських царів до обох гетьманів (*великого й польного*. – Ю.М., І.Т.) і всі секрети, втік на Запорожжя. Там, на Запорожжю, кошовий зробив його писарем при своєму боці, але коли п. Мазепа дізнався про нього, послав від себе до кошового, щоб той його схопив і прислав до Батурина з Запорожа. Там же кошовий наказав вдарити в барабани і мав вчинити на Запорожу раду про цього Петрика. Але Петрик, довідавшись і не чекаючи ради, втік до різних замків і пішов до кримського хана і пакти, котрі Москва була вчинила, цей Петрик розірвав. Це певні речі...». Той татарський посол, котрий є у в. кор. мості, нібито був у Москві, а в Криму – московський посол. За кілька тижнів перед Різдом на Каланчаку збиралася орда вдарити на Україну, але козаки якось довідалися і рушили всі полки, пильнуючи своїх кордонів. Сам хан вийшов з Петриком і посилав, щоб козаки, які в Січі, їм піддалися. Вони ж не хотіли піддатися. Три дні штурмував їх хан з Петриком, але не могли взяти. Тоді вони пішли слободи, на різних місцях зібрали багато людей аж за Полтавою і зупинилися біля московських слобід. Неподалік Білгорода стоїть Шереметєв, а побачивши після Різдва, що не (...)*, послав до Полтави Гамалію, котрий є генеральним осавулом. А це для того, щоб Петрик не захопив Полтави і щоб вона не піддалася Петрику, як свавільний полк. Мазепа рушив з Ніжинським полком до Лубен, взявши з собою 12 гармат і московського полковника, якого пильнує 400 московітів.

Милостивий пане, «у в. кор. м. було двоє козаків у Жовкві від Палія. Коли в. к. м. полював у полі і вони були в полі, то кланялися в. к. м.; як тільки їх й.п. коронний гетьман і краківський каштелян відправив їх до Палія. Коли ж вони туди примчали, тієї ж години послав їх до Мазепа в Батурина. Їм були дані гроші для Палія і московські прапори послав з Батурина п. Мазепа, щоб в.к.м. знав, що Палій є зрадником в. к. м. і всієї Речі Посполитої. Палій тут, в землі в.к.м., залишається і годує своїх козаків, а сам чинить людям і шляхті великі труднощі, а служить іншій стороні. Дано йому кілька тисяч компанійців п. Мазепою і він пішов з військом у свою сторону, аж за Черкаси. Там їх постерегла орда, добре їх потрїпала, і він, втративши тисячу або більше, пішов до Переяслава з частиною війська. На Москву не треба сподіватися в. к. м.», хоч би хто писав про війну проти орди, не треба тому давати віри, бо тепер вона має великі війни з Китаєм (Китаєм). Двоє лютеран було в Москві. З них один став християнином (!). Вони мали по книзі і цілих три дні провадили диспут у слободі Кукуй. Один казав, що невдовзі буде великий занепад Москви, що й цареві не буде, де дітись. Це говорив лютеранин, а другий, який став християнином, казав, що не зараз це буде, але через рік або максимум через два. Казали, що з Божою поміччю й. к. м. польський має взяти московську столицю. Одна жінка чула їх триденний диспут і донесла на них московському полковнику. Їх кинули у в'язницю, кожного окремо, катували, але вони одноставно твердили, що буде великий занепад Москви. Тоді їх відвезли на Лобне місце, викопали два рови, налили смоли, наклали дров та соломи і наказали їм признатися. Лютеранина кинули в яму і запалили. Другого обіцяли визволити, аби тільки відмовився від своїх слів. Той відповів: не відмовлюсь, буде столиці згуба. Тоді і його спалили. Про це сказала мені певна особа, яка була присутня при цьому. Я просив Мазепа, щоб послав боржників до Ніжина. Коли я приїхав, то за вісім тижнів чи більше переді мною вони поїхали до Криму. Я просив московітів про відправу, щоб повернутися назад. Мазепа прислав до мене військового писаря і генерального осавула, казав, що ніяк не може мене відправити. Я запитав: чому? Відповідь: я мав листи від великих сенаторів, тому не могу відправити і послав

ці листи через свого покоєвого до московської старшини і чекаю звідти відомості. Сам Мазепа виїхав на війну, а мене залишив у Батурині, де я провів сім тижнів. Після реляції від Мазепа він прислав до мене секретно і гонець приїхав до мене опівночі. Посланець сказав, що мене представили як того, хто завжди залишається на королівському боці і знає про всі секрети. Тому прийшов лист від московської старшини, щоб мене затримали. Але ти не звертай уваги, я тебе скоро відправлю, бо вдруге послав до Москви і як прийде відповідь, я тебе відправлю. Перед моїм виїздом питалися: навіщо п. Кириак їде в Україну? Одна особа відповіла: щоб шпигувати у к. й. м. А писав про те, щоб мене затримали, московський резидент із Львова у Москву.

«Так Мазепу пильнують московіти, що не дозволяють йому й говорити з іноземцем».

Козак Данилко під Корсунем «осадив Драбівку, село й. к. м.», котрий забравши все з села і провіант, пішов за Дніпро до Мазепа. Коли Данилко був у Батурині, то прийшов до моєї господи, кажучи так «Тішуться (...)»* поляки, що у нас Петрик вчинив бунти на Україні, але дасть Господь Бог, що ми його заспокоїмо». Буду мати досить війська від п. Мазепа і віддам за мою кривду пану гетьману, що наказав схопити моїх людей і мого родича. Додасть йому Мазепа людей, я ж за своє помщуся, бо це не на їх, поляків, місцях я заснував собі село, а на московських і на кордоні, бо читав умови миру, а Драбівку пограбую. Такі погрози чинив Данилко, а я йому відповідав: «Кажеш бозна що, ліпше піди проспий».

Через день виникли великі заворушення через те, що бояться орди й поляків, щоб не об'єдналися. Приїхавши до Львова, я питав про новини у певних купців, котрі сказали, що готуються великі турецькі війська як і до цісаря.

(ДА у Кракові. № Е. 91. С. 67–78. Копія польського історика першої половини ХІХ ст. А. Грабовського).

№ 23

1692, листопада 24. Москва. Лист Єжі Довмонта до короля Яна ІІІ Собеського (регест).

Мова йде про ситуацію в Кам'янці-Подільському, Сороці, Криму. Калгасултан на чолі 40 тисяч виступив з Білгорода, а Мазепа – з України наступає на турецькі замки. За наказом Мазепа чиняться кривди в Корсунському старостві, що суперечить мирному договору. Мазепа лише раз написав краківському каштеляну Станіславу Яблоновському начебто з табору, з полів поблизу Самари. Насправді ж він тоді був у Нових млинах. Мазепа писав, що, відіславши з Говтви посольство до великого коронного гетьмана Станіслава Яблоновського, сам ішов з Гадяча.

(ДА у Кракові. № Е. 91. С. 27–38. Копії польського історика першої половини ХІХ ст. А. Грабовського).

№ 24

1692, листопада 24. Москва. Лист Єжі Довмонта до короля Яна ІІІ Собеського (регест).

Мова йде про кримського хана. З Батурина повернулися ті, котрі везли туди ченця Соломона (Sałomenka).

(ДА у Кракові. № Е. 91. С. 39–44. Копії польського історика першої половини ХІХ ст. А. Грабовського).

№ 25

1700, вересня 13 (2). Стародуб. Присуд Василя Чуйкевича.

«Року Бжого тысяча сімсотного мсца септеврия дня второго.

По розказанню ясневелможного его млсти пна Ивана Стефановича Мазепа, гетмана Войска его царского прсвітлого влчства Запорожского, будучи

высланным в заводі жителей левенских, так товариства войскового, як и людей тяглих, з мериновцами, поддаными пна Тимофія Алексіевича, о кгрунта пахарние, мериновцами безправне заобладаные, выездили за відомом его млсти пна полковника стародубовского, взявши з собою особ пна Якова Завадовского, асаулу, и пна Прокопия Силенка, сотника, полковых стародубовских, где по истинным признатем старинцов явно оказалось як много и неслушне и безправне мериновские жители власного левенского кгрунту завладіли. А так міркуючи, жебы левенское товариство и тяглие мужи болш в правные заводы о кгрунт той пахарный з мериновцами не входили, розділисмо так дуброву, як и (...) * кое поле мериновцам от дороги Мериноваці и к Долновичам идучої копцами коло болота Кобылля до шляху Кичецкого, а левенцам того ж их поля и дубровы половину к реці Кичеті лежачую тыми ж едными копцами споруженую (?) привернули. Обоім сторонам варуючи пилно, жебы юж вічними часы мериновци на левенци не важилися чрез учиненную границу в кгрунта розділенние входити и турбацию вчинати под единою на самого ясневелможного его млсти пна гетмана и на здішний полковый суд тысячи золотих. На що для потомной ненарушной твердости жителям села Левенки товариству и тяглим людям сее наше з подписом рук власних выдали писане.

Дан в Стародуби року и мсца и дня вышписаннаго.

Василий Чуйкевич, на той час zesланий от ясневелможного его мл.добродія пна гетмана рука власна».

(IP НБУВ. Ф. I. № 53252. Оригінал, завірений підписом і печаткою).

№ 26

1705, червня 16 (5). – Розписка.

«Мсца июня 5 д. 1705 року.

Викладу положеного через пана Михайла Рославца о завод греблі и млина з Куриленком, сябром своим, червоних дукатов пять, з которых пан сотник полковий, а теперешний пан обозный узял три дуката, а з тих до двох дукатов положил поединкового червоного. Якие два дукати и поединкового червоного одобрал его милост пан войт до себе, а то за виклад зятя своего пана Ивана Тимофиевича талярей близко сорока, положение на сина пана Михаила Рославца о побои».

(IP НБУВ. Ф. II. № 14600в. Копія кінця XIX ст. Внизу документа запис копіста: «Моск[овский] архив мин[истерст]ва юстиции, Стародубского магистрата, по 1 описи, вязака 1, 1705 г., л. 34 об.»).

№ 27

1706, травня 14 (3). Закладний запис Іванихи Новичихи.

«Року 1706 мая 3 дня.

Я, Іваниха Новичиха, вдова жителя ливенского, заставляю загон свой за рекою болший Суми (?) пана Гамалієвого загона за золотих 9 и за осмачок 4 овса и жита осмачку. Которий то загон даю пну Василию, жителю дищинскому, в заставу оногo долгу вовдінія (?).

Діялося при Федору Жаевронку року и дня вишписаннаго».

(IP НБУВ. Ф. I. № 53255. Оригінал (?)).

№ 28

1708, листопада (27) 16. Красноколядин. Лист миргородського полковника Данила Апостола обозному полковнику Василю Онисимовичу.

«1708 года ноября 16. Письмо миргородского полковника Данила Апостола полковому обозному Василию Онисимовичу о поспешении в Гадяч к Мазепі.

Мой велце ласкавий приятелю, пане обозний полку нашого и на місцу нашом застаючий.

Отпускаючи сторожов наших до Сорочинец ознаймуем в мсти о том, же войска шведские, почавши от самой Борзны, всюды по городах и селах, для защищения отчизны нашей от наступления московского, аж до самого Ромна, постановлены на станциях, а и около Ромна в полку Лубенском стоятимуть. Сам зас наяснійший король его милость шведской в Ромні свою станцію имітимет, гді и мы з ясневелможным добродіем его милостию паном гетманом завтрішого дня ціле (?) 17-го числа сего місяца прибыти сподіємся. А з оттоль не обявляючися, скоро ку Гадячу ясневелможный добродій з десятма тысячами шведов поспішати будут. Зачим яко пред тим многократне о неповірені жадным пліоткам в. млсти листовне упоминалисмо, так и тепер о том же упоминаючи, пилно прикладаем, абысте преслухаючи о повороті рейментарском, где обрїтатимется, як скоро его ясневелможност до Гадяча прибудут, так зараз в. млст з паном судиею нашим и з панами сотниками для отданя поклону ясневелможному добродіеву его милости пану гетману туды до Гадяча приїздіте. А если би там міл хто з грамотами государскими и нового гетмана Шкоропадского просмікатися, теды таковых ловіте и до нас их присилайте. О том всем в. млсти прекладаючи и приказуючи, Богу вас поручаем.

Дан в Красноколядині, ноемврия 16 д. 1708 року.

В. млсти зычливый приятель Данило Апостол, полковник миргородск[ий] рукою власною.

Собственноручный подлинник писан на полулисті бумаги, который был сложен пакетом и запечатан полковою печатью на красном воску над кустодиєю. На пакете надпись: «Моему велце ласкавому приятелю, пану Василию Онисимовичу, обозному полку нашего Миргородского, и на місцу нашом застаючому, пилно, пилно пилно».

На копии написано: «Верно. Князь М. Оболенский. С подлинным сводил С. Иванов».

(IP НБУВ. Ф. VIII. № 2676. Копія першої половини XIX ст.).

№ 29

1710 р. Кучерівка. Оборонний універсал гетьмана Івана Скоропадського.

«Пресвітлішого гсдрвнійшого великого гсдря его црского священнійшого влчства Войск Запорожских обоїх сторон Дніпра гетман Иоан Скоропадский.

Всім кому би колвек о том відати належало, а меновите пну сотникови, атаманови, войтови батуринским, ознаймуем, иж пан Иван Роговник, знатний канцеляриста войсковий, жалобне нам доносил відати, что міючи он сіножат, називаюмо Васютинскую, за рікою Сеймом в Ціпкинї (?) з двома лісками и з засухами рибними будучую, а куплею еще за антецессора нашого славной памяти Демяна Многогрішного, Войск Запорожских гетмана, набитую, и иних антецессоров наших універалами ствержоную, великие так на той сіножити вибиванем травы, яко в засухах ловлене риб от многих своїх поміжчиков, а найбарзїй от ніякого назвиском Мовчана, жителя митченского, поносит уже другий год, в ловленю риби кривди шкоди донгливости. А запобігаючи тому, аби впред таковие ему ніякого, а найбарзїй от поміжчиков в засухах рибних и на сіножати не діялися кривди и утиски, просил себї нашого в том оборонного універсалу. Ми прето, гетман, не отмовивши его, пна половину поля своего власного пахатного и половину дуброви, до того ж пна Ивана Роговника, прошению иле слушному, а респектуючи на услуги его так за антецессора нашего Мазепи, гетмана, в канцелярії войсковой болш от літ десятка ронячоєся, яко и тепер за нашей власти гетманской в той же канцелярії непремінно застаючого, тую сіножат з

прилеглими до оной рибними засуhamи и лісами охороняем, потвержаючи оную сим нашим універсалом з будучими до оной угодіями для спокійного в потомніе часи и тепер владіния и отбирая з тих своїх кгрунтов без жадной перешкоди пожитков и пилно варуем под жестокиим каранем приказуючи, аби ніхто, а особливе поміжники, подле его, пна Роговника, кгрунтов сіножати міючие и иніе угодія, не важился от сего часу жадних найменших так на предреченой сіножати вибиванем трави, яко и в засуham ловление риб, чинити кривди, шкоди и убитку.

Дан в Кучаровці року 1710.

Звыш менованный гетман рукою власною.

Васыльи и Феодор Каневскій».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 54251. Тогочасна копія).

№ 30

Середина XVIII ст. Реєстр документів.

«Здесь документа:

1. За державы гсдрей црей и великих князей Иоанна Алексієвича и Петра Алексієвича асаул генералний Гамалія рукою своєю пишет, щоб Юрию Харевичу никто у его, Харевича, грунтах шкоди не чинил.

2. Полковник корсунскій А.Кандиба пишет к Юрию Харевичу, что он, Харевич, полскої области в містечку Лысянке владіл недвижимым имініем.

В тих обох писмах приложены их, Гамалиї и Кандибы, гербов печати. Что же в тих, Гамалином и Кандибином, писмах годов не написано, то когда была оная царская держава по описаниях усмотріть можно.

Сеї документи служат до благородства Харевичового и до давности его ж владіния грунтов».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 57818. Оригінал).

№ 31

1720, лютого 23 (12). Ніжин (?). Судовий вирок вбивці.

«Копія.

Року тысяча сімсот двадцятого мсця февруарія дванадцятого дня.

По висоцєповажному указу велможнійшого добродія его млсти пана Петра Петровича Толстого, его црскогo прсвітлогo влчтва Войск Запорожских полковника ніжинского, мы, нижей именованній, урад полковий и маїстратовий ніжинскій, апробовали инквизицію урадом новомлинским спораженую о покойном Юско Игнатенку, молодика, жителю и козаку головенскому, от Якима Трояненка, мужика, также молодика, жителя тамошного, забитом на смерть и питали Якима: з якої причини покойного Юска забив, чи міли який между собою прежде нещасного случаю завод албо посвару.

Отвітовав Яким перед нами, урадом ніжинским, так слово в слово, як и перед новомлинским, что жадной причини, заводу и посвару он, Яким, з покойним Юском не мів, тилко того дня, которого убийство сталося, будучи подпилий, спав у дому Олени Денисихи Бецихи (у которой завше до сих час покойний Юско и Яким на вечерницях бували), до якогo дому Бецишиного и Юско покойний з Андрушком Луговиченком пришли. Юско, будучи подпилий, люг на землі в хаті и заснув), а Луговиченко, мало там побувши, збудив Якима и звав додому. Яким уставши, наступив покойного Юска и питав: хто тут спит? Луговиченко отказавши: Юско Игнатенко спит, пошли з хати. И вийшовши з двора, Луговиченко пошов додому, а он, Яким, в улицю, прозиваемую Темную, и виломивши два кола з огорожи, засів, хотячи Юска бити. По малом часі тилко виходив Юско з сіней Бецишиних поночи, (а и в хаті світла не било) зараз мовит он, Яким, сам през себе, ни от кого не будучи намовлен колом покойного Юска ударив по голові раз и забыв. При таком доброволном от Якима Трояненка, забойци, о умерщвлении

покойного Юска признаттю и свидѣтельство з уряду новомлинского данное (же родители и кривные покойного Юска не инстигуют и не требуют взаимного от ураду мздовоздаяния) мы, урад ніжинский, записавши и печаттю майстратовою при подписании и рук нших зтвердивши звѣрхнійшой власти при нижайшом до стоп поклоненіи ншом в децзізю предлагаем.

Роман Лазаревич, судия полку Ніжинского

Иван Голюнка, атаман городовой ніжинский

Стерий Иванович Тарнавиот, войт маистрату ніжинского,

Григорий Кузмович, бурмистр.

Такою виведенной инквізиции урадом новомлинским о забитом Юску Игнагенку, молодикю, от Якима Трояненка, также молодика, жителей головенских, мы, урад ніжинский, учинивши аппробацию, читали в книгах правних артикули таковым забойцем достойное изобразующие мздовоздаяние. В которих оказалось:

В книзі порадку судов и справ міских права майдебурского на листу 221: забойца міет бути горлом каран, то ест голов втят. В той же книзі в постемпку з прав цесарских на листі 70 тоеж коніфрмует. В книзі артикули судов маршалковских под словом менжобойца на листі 216, если без обраненя тіла один другого забет, то ест пхнувши albo ударивши, такого люб горлом карати, люб руки утяти.

В книзі Юс муниципале, то ест право міское, артик[ул] 38 в сум 15, если один другого забет з ненависти albo неприязні, такого забойцу мечемкарати.

В статуті Великого княжства Литовского в розділі 12 артик[ули] 2 учит: если простий члвк подобного себі забет, таковой забойца по доводах слушних горлом каран міет бути и поголовщина з добр его по нравоучению правном стороні належной платится міет.

Якие артикулы правние и писанием стим конфірмуются. В книзі Екклезиясты написано: *Avia non profert cito contramalos sententia, ideo absq timore filii hominum p retrans mala*. То ест, яко ніст воскорі наказания бивающого, творящим злая сего ради увірсия срдце синов члвіческих творим лукавое.

Также в книзі девтеро номіную изображено.

А в *feres malum de medio vestri*, то ест погубіте злое от среди вас.

Таковым писания стого текстом и в книгах правних изображенному правоучению мы, урад полковий и маистратовий ніжинский, послідуочу, на забойцу, Якима Трояненка, да и прочии страх имуть, смертний видали декрет и приказали ему шии втяти.

Повторний подпис рук всей старшины полковой и маистратовой ніжинской

Декреталную сию по артикулам правним составленную децзізю конфірмуем.

Его црского прсвітлого влчства Войска Запорожского полковник ніжинский Петр Толстой».

(IP НБУВ. Ф. І. № 53973. Тогочасна копія).

№ 32

1721, грудня 1 (листопада 20) і 1722, березня 12 (1). – Прилуки. – Судова постанова.

«Року 1721 ноевр[ия] 20 д[ня].

На ураді ншом так полковом, яко и городовом прилуцком, пред нами Иваном Марковичем, судиею полковим прилуцким, Григорием Николаевичем, атаманом городовим, Федором Малкою, войтом, Михайлом Балабою и Павлом Шинигиріем, бурмистрами, был допрошуван Яцко Гончар, жител прежде бывший стрілицкий, а на сей час гмировский, як давно почал бавитися злодійством. Теди оний признал так: діється уже тому третий год як, мовит, з Гмировки поехавши, наміриваючи до Городища, в полку Лубенском найдуючогося, по горшки, и под село Воронки прибувши, увиділ кляч гнідую, в путі ходячую, и взявши оную, одтоль возвратился и за Десну повувши в селі Крисках на горшки у девяти

зол[отих] промінял. В прошлом зас 1720 году послі жнив, кгда поехал в Ичен на торг, и там зийшовшис з Костем Кудлаенком, козаком и жителем олшанским, на подпитку розговорилися между собою и змовившися, чтобы где що вкрасти, пошли оттуду в дома своя, а потом в тижден чили болшей в Олшаной зийшовшися, пошли на поле и взяли невідаю якого члвка коней двое, кляч гнідую білогубую и коня сивого. Которих до Чернігова на ярмарок о свтом великомчнику Прокопию одправуючийся, повувши, попродали, коня за вусім коп, а шкап за сім коп и тими грошми пополам поділилися и оттол в дома прибувши и недель з шест збавивши, знову двое коней гнідих, тож коня и кляч, под тим же селом Олшаную взяли, якие за Десну повувши в містечку Семионовці на торгу продали кляч за полдесяти копи, а коня за вусім коп. Откуда возвратившися, оный Кудлай уже сам, не відаю где, коня вороного взявши, до мене привув. Которого обадва, повувши туда ж до Семионовки, продали за одинадцят коп. А болш, мовит, з Кудлаем нічого нігде не крал, леч в сем настоящом году з сином своїм пред Покровом Пресвтия Бци пошовши под село Смошь, взял двое коней, кляч гнідую и коня вороного, и повув за Десну до Городища для проданя оных. Где члвка з села Оболоні, маетност его млсти пна полковника черніговского, приторговавши за чтиринадцят коп, одехал, а я там, не продавши оных, и возвратившися оттол. Кгда заехал до помянутого села Оболоні и оному члвку, який приторговал еще в Городищах, продал за чтиринадцят коп. З якого села поехавши, когда до перевозу прибув, а же Яцко Кудлаенко в Коропі свині [про]давши, повернулься и там же в перевоза зо мною совокупившися, стал мене питати, где был и куда еду. А кгда я сказал, же коні в селі Оболоні попро[дал], так он стал говорити, если праві и мні з тих грошей чого колвек не даси, то я тебе тута вдам, же до вязеня возмут. Которому когда не дадем нічого, так он зараз перевознику о мні, що знал, освідчил, а перевозник старостисі тамошней донесл. Где мене з сном тогда ж взявши, в желізн[е...] путо было заковано и гроши за коні оние взятие одобрано. А кгда жона т[ой...] старостихи, служебка, путо оное одомкнула и нас отпустила, так мы ободва з сном одтол тилко сами заледво пішиє тайно увойшли. Уже о свтом Димитри знову поехавши сам под село Ржавец, маетност пна сотника ичанского, взял два коні, одного вороного, а другого рижого, и поехавши до Комишной по горшки, рижого за полсеми копи продал, а вороного, когда я оттол приехал до господи, пн сотник ичанский о моем преступленіі од мене одобрал и самого мене до вязеня казал взяти и оного коня вороного члвк иржавский опознавши, до себе одобрал. Потом року 1722 марта 1 пред нами, Михайлом Григориевичем, обозним полковим и наказним полковником прилуцким, Григорием Прокоповичем, атаманом городовим, Федором Малком, войтом, Михайлом Балабою и Павлом Шинигирієм, бурмистрами, тот же Яцко Гончар сказал, что, мовит, и Кудлаенко крав з ним коні. Однак тепер, разсуждая, ижбы его до невинного не привести безчестия или утрати, признал, же оного Кудлаенка дармо сказал, же якобы он крадал з ним коні и не відаю по нем жадного проступку, але сам, мовит, всі вишше вираженние шкоды починил, не маючи ні с ким переводні. Мы прето, вишше писаньій уряд, вислухавши такового мененного злодія признатя, велілисмо про далшую память записати року и дня вижей вираженных.

Михайло Григориевич, обозний полковий и наказний полковник прилуцкий, зо всім вишшеписанним урядом.

(ІР НБУВ. Ф. І. № 253975. Оригінал (?)).

№ 33

1722, грудня 1 (листопада 21). Стародуб. Лист стародубського наказного полковника Петра Корецького до шептаківського старости Василя Мовчана.
«Копия.

Мсці пне староста шептаковский, мой велце зичливий приятелю.

Поневаж курковские Федяненки, судом полковим по розиску пна Березовского не контентуючися, одехали чоломбытствоват до звірхійшой власти в Глухов, теди для вичитання розиск его пна Березовского з пном Филипом Данченком, хоружим сотні полковой, справованный, до рук в. мс. мс. пну на прошение его ж посилаю. З которого порозумівшис, можеш в. мс. мс. пн., когда позванни будут архиповци туда ж на право, як за оними до звірхнійшой власти писати, гдиж можно всякому розсудити, што если до чиего берега будет присипана гребля, то повинен мелник за оттоп шкодукуючому платитися чи денгами чи отміною землі, так и Феденком наказано было полковим судом, абы заплатили архиповцам их берега одтоп. Леч они, Феденки, же аппеляция всякому до вишгшого суда волна, наприкратися (!). Що предложиваши в. мс. мс. пну, перебуваю

З Стародуба нов[ембрия] 21 1722 року.

В. мс. мс. пну всего добра зичливий приятель Петро Корецкий, полковник наказний стародубовский.

Вичитавши в. мс. мс. пн. розиск албо изкопировавши собі, самий до нас прислати изволте для всякого случаю.

Его млсти пну Василию Мовчану, старості шептаковскому, моему велце мсці пну и зичливому пртелеви, належит.

Тако слово в слово».

(IP НБУВ. Ф. I. № 50674. Тогочасна копія).

№ 34

1723, червня 26 (15). Глухів. Лист чернігівського архієпископа Іродіона Жураковського до значного військового товариша Михайла Рославця.

«Блгородный мсці пне Рославец, велце мсці пане и блгодітелю.

На желание вшці мсці пна честный отц Даниїл, бывый прежде сего вікарий церкви стога архистратига Хсва Михайла почеповской, утвержд[ден] ест концессом ншим быт презвитером парохиа[л]ним при цркви Рождества Прстой Дви Бцы в маетности вшці мсці пна Бариках. Которому кгрунт для препитания его и двор для прожития по указу его императорского влчства и по согласном тому приговору стійшого правителствующаго синода изволте вшец мсці пн з парохиянами тамошними определити, а он, отц Даниїл, по званию своем иерейском честно, бодро и трезвенно, со всіми мирно живучи, Бозкий маестат при безкровной жертві всегда умлствляти, о здравії добром, блгоденстввіи и вічном вшці мсці пна спсєніи, их же всі и я при млтвах вшці мсці пну желая, Божиім блгословением скончеваю.

Блгородию вшему всіх блг усердвующий желател Иродион Жураковский, смиренный епскп черніговский и Новгорода-Сіверского.

З катедрі епскп[иї] чер[ніговской] року 1723 июня в 15 дн».

Адреса: «Блгородному его млсти пну Михайлу Рославцу, знатному товаришу войсковому, велце мсці пну и блгодітелю».

(IP НБУВ. Ф. 28. № 839. Оригінал, завірений особистим підписом і печаткою. Пізніший запис на звороті: «Бунчуковий товариш Василий Рославецъ (слова «Василий Рославецъ» написано двічі. – Ю.М., I. Т.).

№ 35

1727, серпня 16 (5). Царицин. «Облік» (боргове зобов'язання) стародубського наказного сотника Євдокима Хромченка.

«Року 1727 мсца августа 5.

Лист и доброволний запис от мене, Евдокима Храмченка, сотника наказного полкового, чиню відомо сим моім доброволним обліком, иж позичил в его млсти пна Алексія Есимонтовского, сотника мглинского и наказного полковника стародубовского, в Царицині грошей пятнадцат коп. Которие то гроши скоро

за прибитем моім в дом повинен его млсти отдати. На что для лучшей віри и певности сей мой добровольний облік ему ж, пну Алексію Есимонтовскому, сотнику мглинскому и наказному полковнику стародубовскому, видал року, мсця и дня вишписанного в Царицині.

К сему обліку по прошенію Евдокима Хромченка, сотника наказного полкового, я, Иеремій Обровский, сотник наказный топалский, во свидетелство подписался.

Сей облік по прошенію вишписанного Евдокима Храмченка, сотника наказного полкового, Авраам Чайковский писал.

На сей обліг Настя Евдокимиша, будучи власне (?) устила рубля денег. Сотник мглин[ский] А. Есимон[товский].

Еще сего 1741 году в апреле устила шест коп и (...) * 8 коп».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 525151. Оригінал, написаний рукою А. Чайковського).

№ 36

1728, липня 30 (19). Яцковичі. Лист Опанаса Покорського до мглинського сотника Олексія Єсимонтовського.

«Мсці пне сотнику мглынський, мой всезычливий брате.

Щасливого повороту в. м. м. пну, віншую. Что же знаючи в. м., м.м. пн., подлинно о моіх, напрасно пном Дублянским на Пелионци завладінних кгрунтах, под час неволі моеї купил себї ониє, якби на потомную вічност и то мнї чудно. А я не тако, но терплю, и на Пелионци мешкаючим людем без вашей бытности не чинил препятія користоват моім добром, тепер любо знаю, что у каждого суду и права моего доброго мнї не возбранят, спрашуюся у вас о своем власном добром: мнї ли сего літа з моіх полюв и огородов и зо всіх пахатних и сінокосних кгрунтов, на Пелионце и при Пелионце будучих, корист збират. Прошу о сем мнї неударжанный отвїт учинит, бо як прочитаеш в. м., м. м. пн., пана Дублянского грамотку власную, его рукою прежде сего давно ко мнї прописанную з прошеним, чтоб я ему пелионковские кгрунта продав, то латво познаеш свою неслушную пелионковскую куплю, ибо продават и куповат, знаючи чужое доброе, худо, в правї написано. Еще ж діло гошанцов кгрунта пн. Дублянський в ратуши стародубовском позаписовал и екстракта побрав, людем ні полушки плативши. Ох горе купцу такому лукавому, а звлаща и судїи в польку славному и, Бг знает, хто будет нам жылое платит, а в правї без того не обойдется за щасливим ясневелможного добродїя поворотом. Чего желаю зо[...]

З Яцкович юля 19 1728 года.

В. м., м. м. пну, всего добра зичливий брат и слуга Афанасий Покорский».

На звороті: «Его милости пану Алексію Есимонтовскому, сотникові мглынскому, моему велце мсцівому пану и всезычливому брату»

(ІР НБУВ. Ф. І. № 52519. Оригінал).

№37

1732, червня 4 (травня 24). Глухів. Універсал гетьмана Данила Апостола.
«Ея императорского величества Войска Запорожского обоїх сторон Дніпра гетман и ордина свтого Александра Невского кавалер Даниїл Апостол.

Всеї старшині и черні Войска ея ж императорского величества Запорожского, а особливо сотникови глуховскому з урядом, и кому о том відати надлежатимет, ознаймуем сим нашим універсалом, иж бывшего сівского канцеляристи Авксентия жена вдова Аккилина, Данилова дочь, из синами своїми Сильвестром и Стефаном, при поданной своей супліци презентовала нам антецесоров ншых бывшых гетманов універсаль: 1. измінника Мазепы 1697 году мая 16 суплікуючой мужу покойному Авксентию Азарову о занятію греблі на реці Клевені в урочищах

повышей рилских поміщиковых земель, а ниже ниже річки Сухой Клевені будучих, между одним великороссийским, комарицких салдат, села Клевені, з другим малороссийским уїзду Глуховского села Сопича берегами, и о построеніи на оной греблі млина. 2. Покойного Скоропадского 1710 мая 21 на оные греблю и млин построенный ей, Азаровой жені, з сынами в подтверждение данные, на что она просила и ншой універсальной конфирмаціи. Мы прето, гетман и кавалер, прошению ея не отрекши, стосуючись же до прежде данных им от антecessоров наших універсалов, веліли сей нш з войсковой канцеляриі выдать універсал, которым яко вышпомянутую греблю на реці Клевені в урочищах повышей рилских поміщиковых земель, и ниже ниже річки Сухой Клевені будучих, между одним великороссийским, села Клевені, а другим малороссийским уїзду Глуховского села Сопича берегами, и построенный на оной греблі млин в спокойное владіние помянутой Азаровой жені вдовствующей Акилині з сынами ея ствержаем так, абы во владініи тіх гребли и млина и в отбиранию с них обыхких корыстей оной Азаровой жені и снам ея ништо з старшини и черні жадной и наименшой не важился чинити трудности и перешкоды міти хочем и рейментарско приказуем.

Дан в Глухові 1732 году мая 24.

Оригинал подписал:

Звыше именованный гетман и кавалер рукою власною».

(ЦДІАК України. Ф. 1633. Оп. 1. № 51. Арк. 29. Копія. Внизу документа намальоване коло, всередині якого написано: «місто печати»).

№ 38

1744, липня 2 (червня 21). Глухів. Подорожна (проїжджий лист) Василю Туровському.

«По указу ея величества императрици Елисавети Петровни самодержици всероссийской и протчая и протчая и протчая.

Отправленному з Глухова в Новгородок и Сосницю и в другие тамошня міста для збрания (?) годних півчих Василю Туровскому туда и обратно давать з градских и уездных дві подвода за указние прогони. Чего рады за рукою моею при печати войсковой генеральной войсковой канцеляриі оному Туровскому сия подорожная дана в Глухові 1744 году июня 21 дня.

Ея императорского величества самодержици всероссийской всемилостивіишой государини моей генерал лейтенант и ковалер Иван Бибииков».

(ЦДІАК України. Ф. 1633. Оп. 1. № 65. Арк. 3. Оригинал).

№ 39

1745, вересня 4 (серпня 24). Київ. Указ київського митрополита Рафаїла Заборовського щодо крадіжки церковних речей і їхній реєстр.

«Копия.

1745 г. августа 24 числа.

По указу великого гспдна ясне в Бгу преосвященнішаго кир Рафаїла Заборовского, архиепска митрополита киевского, галицкого и Малыя Россіи, и канцеляриі митрополиі Киевския, вам, превелебнійшему отцу архимандрыту Мгарского лубенского мнстра Герману, пречестному отцу игумену Густинского мнстра Леонтию, всчестным протопопам ичанскому Иоанну, прилуцкому Феодору, пирятинскому Илиі, лубенскому Иоанну, лохвицкому Григорию, роменскому Евстафию, крестовому пиратинскому Иоанну Андрееву и крестовому ж иерею Матфею Лашовскому да честной игуменіи дівичого Ладинского мнстра Александріи предлагается:

Настоящаго 1745 года августа 20 д. присланным к его преосвященству протопоп борзенский Феодор Величковский доношением представил, что сего 745 года июня 22 намісник новомлынський Евстафий Феодоров обявил в відомстві

его в селі Головенки з церкви архистратига Хрстова Михаїла минушого мая против 7 числа повертя сіверные церковные дверы и отимкнувши, немалое число вещей поворовано. О которых вещах при том доношеніи сообщен реестр и вам в відомствах своїх показанных покраденых церковных вещей приказати смотреть не обещутся ль гді, а если би гді отискались, то о том поступат по силі ея императорскаго величества указов. С вышшепрописанного реестра о покраденных вещах при сем точная сообщается копия, получение же сего вмісто репорта под сим подписав, с посліднего міста обратно в канцелярию его преосвященства прислат.

1745 году августа 24 дня.

Катедральный писар иеромонах Модест.

Реент иеродиакон Георгий.

Канцелярист Роман Кониский».

* * *

«Копия с копій.

Реестр коликое число с церковных вещей поворовано. О том ниже сего явствует:

1. Крест серебряный, стоячий на престоли весом боліе фунта.
2. Пояс шолковый персидский еден да Малой Руси зеленый и красных поясов два.
3. Воздух по штофі вишневом гафованный, на нем изображение: Успение Престой Бцы да другой воздух красный штофовый же.
4. Хусток шитих шолком по швабском полотні, а между тім мішано золотом и серебром четири.

5. Хитон шолковый красный старенной.

6. Денег шестнадцят копиек.

На копійі подпис таков:

С подлинним свидетелствовал канцелярист Роман Кониский.

Получен октября 1 д. Отослан по тракту 2 дня октября.

Феодор села Мгара поп.

Указ сей получен октября 2 дня, отослан по тракту в село Х[и]тці 3 дня.

Указ сей получен презвитер лучанский Назаренский (?) в селі Хицях октября 4 и отослан того ж числа в село Волшанку. Иерей Григорий Якимов.

Получен октября 4, отослан в по тракту в село Вязовок, скопиеван 4 дня октября. Захария, села Волшанки поп Симеонов.

Получен октоврия 5, отослан по тракту в манастир Сліпородский того ж октября 5 дня. Козма села Вязовка поп Феодоров.

1745 года октября 5 д. получен сей указ в мнстрі Красногорском Юсковском, которой скопиевавши, обратно в мнстр великий Мгарский отсылается. Иеромонах Иоанн».

(ЦДІАК України. Ф. 137. Оп. 1. № 12. Тогочасна копія).

№ 40

1751, жовтня 29 (18). Глухів. Лист гетьмана Кирила Розумовського до матері.

«Милостивая гсдрня матушка!

Увідомившись через посланнаго вашего, что вы иміете нужду в нікотором вспоможеніи кдому вашему Адамовскому. Того ради, хотя вы на нікоторое только время просили, однако ж я почтения к вас сыновняго определил в тесное и спокойное владніе в полку Киевском містечка Носовку и Кобыжцу со всіми во оных жителствующими свободными и посполитыми людьми и с надлежащими ко оным містечкам грунтами и угодьями и всіми принадлежностями. На что вам гсдрня матушка и у[ні]версал при сем посылаю, желая от всего сердца [ти]

ми маєтностями благополучно и долголітно владіть. А себя препоручая вашим родительским молитвам, перебуваю ваш послушний син граф К. Разумовский. Глухов. Октября 18 дня 1751 году». (НМІУ. ВР. № 301. Арк. 22–23. Оригінал).

№ 41

1752, липня 31. Глухів. Свідчення щодо забудівлі після пожежі у Глухові місця гетьманської комори.

«1752 года июля 31 д. в домової его ясневелможности господарских дел канцелярии глуховского резницкого цеху цехмистр Степан Пархоменко и Потап Федоров показали, что за прежних его ясневелможности антецессоров за бывших на уряді гетманском в правление генералов имелася за городом Глуховом неподалече Московской браны, между протчими резницкими коморами, одна болшая комора о четырех лядах гетманская. С которой ко двору гетманскому за правления генералов взималось (?) от каждой ляды сала говьяжа в год по три пуда до бывшего в городі Глухове пожару. А нні оное коморное место застроено разных глуховских обывателей соляными лавками. А хто те лавки на оном месті построены, о том сотенная глуховская канцелярия, старшина известна.

К сей сказки вмисто резницкого цехмистра Степана Пархоменка и Потапа Федорова по их прошению глуховский житель Иван Наместников подписался». (ЦДІАК України. Ф. 1633. Оп. 1. № 25. Арк. 3. Оригінал).

№ 42

1752, вересня 18 (7). «Доношение» Прокопа Трусевича про свідчення у справі Романа Черняка (Черникова, Копилова).

«В домовую его ясневелможности экономическую канцелярию. Доношение.

Сего сентября 3 д. из оной экономической канцелярии присланным ко мні ордером велено жителей села Сопича, подданных его ясневелможности Никифора Суглобова, Самойла Тарасова, Григория Карпікова, войта того села Дмитра Ковалева, дячка тамошнего ж Василя Проценка, для нікоторого діла прислать в экономическую канцелярию. И за силу оного ордера показанных ввише сего сопицких жителей при сем в экономическую канцелярию представляю и о том в покорности своей репортую.

Господар Прокопий Трусевич».

(ЦДІАК України. Ф. 1633. Оп. 1. № 17. Арк. 7. Оригінал. Запис зверху документа: «Под[ано] сентябр[я] 7 д. 1752 году»).

№ 43

1752, вересня 18 (7). «Доношение» про свідчення у справі Романа Черняка (Черняка, Черникова, Копилова).

«1752 году сентября 7 д. жителі села Сопича Никифор Суглобов и Самойло Тарасов, будучи в экономическую канцелярию сискани, сказали, что они подлино могут відать как отц жителствующего в селі Сопичі Романа Черникова Никита Черников пришол в село Сопичи (будет тому годов 50) и сказивал о себі, что он Стародубовского полку был житель. А доподлино оттудова или из заграниці, они про то настояще не знают. Толко как (...)»* отцу его, Черникова, так и к нему, Роману, по ннішнее время никакова не било и сиску, а жильюни спокойно в селі Сопичах».

(ЦДІАК України. Ф. 1633. Оп. 1. № 17. Арк. 8. Оригінал. Цей же документ з незначними доповненнями міститься на арк. 9 і його підписав замість свідків дяк с. Сопич Василь «Прокопов»).

№ 44

1753, травня 11 (квітня 30). Київ. Чолобитна ченців Києво-Печерської лаври цариці Єлизаветі.

«Всепресвітлішшая (далі йде скорочений титул Єлизавети. – Ю.М., І.Т.).

Бет челом Киевопечерския лавры архимандрит Лука з братиею, а в чем наше прошение, тому слѣдуют пункты.

1

По иміющемуся в полковой стародубовской канцелярії умершаго бунчукового товариша Федора Ширая з лаврою Киевопечерскою исковому ділу, якобы о самоволном и безправном его, Ширая, купленными искони в Стародубовском полку у козаков грунтами, при селі Заборьї лежачими, пахатними, лісними, сінокосними и отчинами с прочіими угодиї с дворами и подсосідками, на оных грунтах живучими, прозиваемими Голофастами, оною лаврою завладеніи, присланным з той полковую стародубовской канцелярії в Киевопечерскую лавру сего априля 24 дня писмом, требуется от оной лавры присылки в ту полковую стародубовскую канцелярию к отвѣтствию повѣренного з вірующим в силі малороссийских прав писменным видом.

2

И потому вышеозначенного бунчукового товариша Федора Ширая исковому ділу повіряем мы в оной полковой стародубовской канцелярії хождение иміть и в отвѣті быть лавры Киевопечерския соборному иеромонаху Михаїлу и кому от него Михаїла будет повѣрено и что он, Михаїл по тому ділу учинит, прекословить не будем.

И дабы высочайшим вашего императорского величества указом повеліно было сие наше вірующее челобитье в киевской губернской канцелярії приняв, записать и с оногo челобитья наима показанного иеромонаха Михаїла в силі малороссийских прав в книгі статуті розділа четвертого артикула 56, с которого при сем сообщен справочний перевод обыкновенную урядовую с оной киевской губернской канцелярії для представления в полковой стародубовской канцелярії дат выпись.

Всемиловитїйшая государыня просим вашего императорского величества о сем нашем челобитьї рішение учинить

К поданію надлежит в киевскую губернскую канцелярию.

Писал сию челобитную Киевопечерския лавры канцелярист копеїст Матвій Голиковский априля 30 дня 1753 года.

К сей челобитной стия Киевопечерския лавры архимандрит Лука руку приложил.

Перевод права малороссийского книги статута розділа 4 артикула 56 «О злиценью річи и о даваньї моци иншим за себе у права мовити» (далі йде текст артикула 56. – Ю.М., І. Т.).

С печатного артикула переводил Киевопечерския лавры канцелярії реант иеромонах Фаддей».

(ІР НБУВ. Ф. 61. № 1559. Оригінал).

№ 45

1753, травня 11 (квітня 30) і травня 22 (11). Київ. Чолобитна ченців Києво-Печерської лаври цариці Єлизаветі.

«Всепресвітлішшая (далі йде скорочений титул Єлизавети. – Ю.М., І.Т.).

Бет челом Киевопечерския лавры архимандрит Лука з братиею, а о чем наше прошение тому слѣдуют пункты.

1 По иміющемусь в полковой стародубовской канцелярії Новоміскої

Стародубовской сотні курінних атаманов лищицкого Захария Шпигара и попогорского Якима Иванченка с товариством якобы за порабощение их лаврою Киевопечерскою в подданство и за послідовавшие им обиды исковому ділу, присланным сего априля 24 д. в оную Киевопечерскую лавру с той полковой стародубовской канцелярії писмом требуется от оной лавры присылки в ту полковую канцелярию и отвѣтствию повѣренному с вірующим в силѣ прав писменным выдом.

2 И потом вышписанных атаманов с товариством иску повѣряем мы в оной полковой стародубовской канцелярії хождение имѣть и в отвѣті и доказательствѣ бытъ Киевопечерския лавры соборному иеромонаху Михаїлу и кому от него будет повѣрено и что он, Михаїл по тому ділу учинит, прекословить не будем.

И дабы высочайшим вашего императорского величества указом повеліно было сие наше вірующее челобитье в киевской губернской канцелярії приняв, записать и с оного челобитья на имя показанного иеромонаха Михаїла в силѣ малороссийских прав в книгѣ статуті розділа четвертого артикула 56 обикновенную урядовую с оной киевской губернской канцелярії для представления в полковой стародубовской канцелярії дать выпись.

Всемиловитѣйшая государыня просим вашего императорского величества о сем нашем челобитьі рішение учинить.

К поданию надлежит в киевскую губернскую канцелярию.

Писал сию челобитную Киевопечерския лавры подканцелярист Данило Крамарев 1753 года априля 30 дня.

К сей челобитной стия Киевопечерския лавры архимандрит Лука руку приложил.

Лета тысяча семсот пятьдесят третяго мая в первыинадцатый день по указу ея императорского величества дана сия выпись ис киевской губернской канцелярии в Киевопечерскую лавру архимандриту Луки з братиею для того, что в ннешнем тысяча семсот пятьдесят третем году апреля тридесятого дня ея императорскому величеству оной архимандрит Лука з братиею бил челом, а в киевской губернской канцелярії подал челобитную. В которой написано: по иміющемусь в полковой стародубовской канцелярії делу Новомеской Стародубовской сотні куренных атаманов лищицкого Захария Шпигаря и попогорского Якима Иванченка стовариством якобы за порабощение их лаврою Киевопечерскою в подданство и за послідовавшие им обиды исковому делу присланным апреля двадесят четвертого дня в оную Киевопечерскую лавру с той полковой стародубовской канцелярии писмом требуется от оной лавры присылки в ту полковую канцелярию к отвѣтствию поверенного с верующим в силе прав писменным выдом и по тому вышеписанных атаманов с товариством иску означенной Киевопечерския лавры архимандрит Лука з братиею поверили в оной стародубовской канцелярии хождение имѣть и в отвѣте и доказательстве бытъ Киевопечерския лавры соборному иеромонаху Михаїлу и кому от него будет поверено и что он, Михаїл, по тому делу учинит, означенной архимандрит з братиею прекословить не будут и просил оной архимандрит Лука з братиею дабы высочайшим ея императорского величества указом повелено было то их верующее челобитье в киевской губернской канцелярии приняв, записать и с оного челобитья на имя показанного иеромонаха Михаїла в силе малороссийских прав в книгѣ статут роздела четвертого артикула пятьдесят шестого обикновенную урядовую с оной киевской губернской канцелярії дать выпись для представления в полковой стародубовской канцелярии и по тому оного архимандрита Луки з братиею челобитью, а по приговору присудствующаго в киевской губернской канцелярии по ея императорского величества указу и с правительствующаго сената брегадиря и киевского обер коменданта Костерина маяя первогонадесят дня сего тысяча семсот пятьдесят третяго года определено и звышепрописанной челобитной дать и з оной губернской канцелярии

обстоятельную выпись и закрепить оную киевской губернии секретарю Алексею Фотееву с приложением оной киевской губернии печати. А по закрепі помянутую выпись для объявления в вышеписанной стародубовской полковой канцелярии и в протчих судебных местах, где надлежит, отдать в оную Киевопечерскую лавру с роспискою и по силе вышеписанного приговору сия учиненная в киевской губернской канцелярии выпись для объявления в означенной стародубовской полковой канцелярии и где надлежит с приложением киевской губернии печати по записке в оной губернской канцелярии в книгу в Киевопечерскую лавру (...) * маия первогоднадесять дня тысяща семсот пятдесять третего года.

Такову подлинную выпис для отдачи в Киевопечерскую лавру оная лавры иеромонах Иафет Нагайковский принял и росписался.

Канцелярист Михайло Ганинков.

1753 года маия в 11 д. по указу ея императорского величества присудствующей в киевской губернской канцелярии по ея императорского величества указу и с правительствующаго сената брегадир и киевской обер камендант слушав сего челобитья, приказал из оного учиня обстоятельную выпись в том, что по иміющемуся в малороссийской стародубовской полковой канцелярии Новомеской Стародубовской сотні куреньных атаманов лищицкого Захаря Шпигаря и попогорского Якимя Иванченка с товариством якобы за порабощение их Киевопечерскою лаврою в подданство и о протчем исковом ділу повірено быть повіренным оной Киевопечерской лавры соборному иеромонаху Михаилу и по сочинении оного выпись ис киевской губернской канцелярии в Киевопечерскую лавру для объявления в вышеписанной стародубовской полковой канцелярии и в протчих судебных містах, где надлежит, отдать с роспискою, а ту выпись закрепить киевской губернии секретарю Алексею Фотееву с приложением киевской губернии печати.

За крайнею болезнию его высокородия гсдна брегадира и киевского обер коменданта Ивана Ивановича Костюрина подписал секретарь Алексей Фотеев.

(ІР НБУВ. Ф. 61. № 1559. Оригінал).

№ 46

1754, червня 25 (14). Лист радника Григорія Теплова у генеральну військову канцелярію гетьмана Розумовського.

«В генеральную его сиятельства ясневельможного высокоповелительного гспдна гспдна гетмана и разных ординов кавалера войсковую канцелярию.

В экономическую его ясневельможности канцелярию потребно описи 726 году, по которой город Батурин с уездом принят был во владіние князя Меншикова. А по извѣстию оная опись иміється при генеральной войсковой канцелярии. Того ради его ясневельможность приказал требовать, чтоб оная прислана была в экономическую канцелярию, о чем в генеральную войсковую канцелярию сообщается.

Советник Григорий Теплов.

1754 году июня 14 д.».

(ЦДІАК України. Ф. 1633. Оп. 1. № 61. Арк. 2. Оригінал (?). Запис зверху документа: «Под[ано] 1754 году июня 14, записав до книг»).

№47

1754, червня 25 (14). «Доношение» в домову економічну канцелярію гетьмана Розумовського.

«В домовую его сиятельства ясневельможного високоповелительного гспдна гспдна гетмана и разных ординов кавалера экономическую канцелярию.

По сообщению оной экономической канцелярии, которим требовано присилки в ту экономическую канцелярию описи 726 году, по которой город Батурин с уїздом принят был во владіние князя Меншикова, оная опись в переплете в

книге, в которой по листам написано тысяча нумеров (курсивом відзначений текст був закреслений і написано: «тысяча листов». – Ю.М., І. Т.), при сем в ту экономическую канцелярию посылается. В которой книге и других маетностей описі состоят, по коих от дача была за оного князя Меншикова.

1754 году июня 14 д.».

(ЦДІАК України. Ф. 1633. Оп. 1. № 61. Арк. 3. Оригінал (?). Запис: «Отписано за терміну юня 13 д.»).

№ 48

1755, листопада 10 (жовтня 30). «Доношение» Павла Ломиковського (у 1764 р. черн. хоруужий) та Федора Чуйкевича генеральній військовій канцелярії.

«1755 году октября 30 д.

Прошедшаго 1752 году августа от 22 числа представленной в экономическую канцелярию при доношении гспдря дому его ясневелможности войскового товарища Прокопия Трусевича житель сочицкий Роман Копилов, он же и Черняков, з сумнителним о породі его свідітелством полским писанным отослан был в генералную войсковую канцелярию на рассмотрение. Кой того ж году сентября 1 д. из оной генеральной канцелярии со взятим в оной же канцелярии допросом обратно для изслѣдования о породі его прислан в экономическую канцелярию. А в оном же допросі показал он, Черников, себе з отцем своим Никифором захожих с полской области містечка Любечи владіния князя, прозиваемого любецкого, и что отец его с ным же, Романом, в давных годіх пришол в показанное село Сопич, женился на удові козачкі, прозиваемой Соловьевой, и прожил тамо в звании козачом. А в минувшую турецкую войну оной отец его с протчими сотні Глуховской козаками, будучи в кримском поході, обратно не возвратился. А он де, Роман, оставшись в том же селі Сопичі в жителя сочицкого (кой уже умре) Осипа Копилова, жил при оном Копилу до совершенного возраста боліе двадцяти годов и от оного Копилова в том же селі Сопичі на посполитской дочери оженился, где нині в подданстві его ясневелможности живет. А в дополнение того своего допросі в экономической канцелярии 1752 году сентября 2 д. данною сказкою послался на засвідітелствование жителей сочицких козака Федора Солобаева и посполитих Никифора Суглобова, Самоила Тарасова и Григория Карпикова, коі будучи в экономической канцелярії сискани допросом показали, что оны подлінно відають как отец его, Чернякова, Никифор Черняков, пришол в село Сопич на жителство, чему будет годов до пятдесят. А сказивал о себі якобы он Стародубского полку жител. А подлінно ли отътуда или з Полщи, о том оны заподлінно знат не могут. А понеже такого оних сочицких жителей против зсылки его, Чернякова, показание ко утверждению річей его недостаточно, он же, Черняков, в допросі своем как вышеписанно в генеральной войсковой канцелярии показал, что отец его был якобы в козачом компуті и из кримского походу не возвратился. О чем в экономической канцелярии справится ні по чему. Для того в оной канцелярии определено: оного Чернякова к надлежащому о том определению в генералную войсковую канцелярию при сообщении отослат и что об нем тамо учинено будет, требоват увідомления.

Павел Ломиковский. Федор Чуйкевич».

(ЦДІАК України. Ф. 1633. Оп. 1. № 17. Арк. 14–14 зв. Оригінал).

№ 49

1756, травня 5 (квітня 24). Глухів. «Доношение» смотрителя Стефана Іванова в гетьманську домову економічну канцелярію.

«В домовую его ясневелможности высокоповелительнаго гспдна гспдна гетмана и многих ординов кавалера экономическую канцелярию.

Доношение

Принял я по описі от бившого двора кучеровского старости Федора Ильенка мелницу, припруженную к берегу его ясневелиможности на речки Клевені близ села Сопича, в дачах подьданих потаповских великороссийских человіком Григорием Корноуховим устроенную, о дву мучних колах, прозиваемую Оксоновскую. И хотя оной Ильенко веліл мні словесно з той Оксоновской мелници взимати помісячно ко двору кучеровскому з разного розмірового помолного хлеба заберет его ясневелиможности половинную часть. Однак при ділах, в дворці кучеровском находящихя, повеленного ордера и з канцелярії экономической о взиманіи з той Оксоновской мелници з розміру половинной части хліба во дворе кучеровский не іміється. Того рады оной домовой его ясневелиможности эконромической канцелярії о више прописанном в покорности моей представляю: прошу как повеліно будет взимать лы з виш прописанной Оксоновской мелници з розміру помолного хлеба часть половинную на дворец кучеровский и что учиненно будет отдавать на то резолюції імію.

Смотритель кучеровский Стефан Иванов.

1756 году апреля 24 д.

№ 167».

(ЦДІАК України. Ф. 1633. Оп. 1. № арк. 10–10 зв. Оригінал. Запис зверху документа: «Под[ано] июня 2 756 году»).

№ 50

1760, квітня 24 (13). – Глухів. «Доношение» військового товариша Григорія Пибари (?) в домову економічну канцелярію щодо оренди шинку.

«В домовую его ясневелиможности высокоповелительнаго гспдна гспдна гетмана и разных ординов кавалера экономическую канцелярию

Покорное доношение

Извістился я, нижайший, что состоящий в Глухові за городом по Сварковской улице шинковый его ясневелиможности двор находится в откупі за глуховским жителем Димитрием Гресевицем, но оному Гресевицу в том откупі ныні уже срок кончится. Я же желаю оной двор взять в откуп на три года и платить с надачею против оногo Гресевица в год по тридцать сім рублев. А кто б еще пожелал оной откупить, с тім в торг итить імію. Для того об отдачи мні оногo двора экономической канцелярии к заключенію мною контракта учинить определение покорно прошу.

Войсковий товариш Григорий Пибара(?).

1760 году априля 13 д.».

(ЦДІАК України. Ф. 1633. Оп. 1. № 65. Арк. 3. Оригінал. «В сотенное глухов[ское] прав[ление] под[ано] априля 13 1760 году»).

№ 51

1760, травня 21 (10). Глухів. Поручний запис військового товариша Луки Яснопольського.

«1760 году майя 10 д. я, ниже подписавшийся, в домовой его ясневелиможности экономической канцелярии за жителем глуховским Демяном Игнатовым (которой взял в откуп на один год экономический его ясневелиможности двор, за городом Глуховом по Сварковской улице состоящий, за сумму в год сорок рублев) дал сию поручную в том, что он, Игнатов, по своему в контракте обязательству исправно будет уплачивать деньги во всякой половине года по дватцати рублев. А есть ли бы он, Игнатов, тех денег на показанные чрез год сроки уплачивать не в состоянии был, то я надлежащее число денег должен буду за него, Игнатова, заплатить безудержно. Что же касается до обережения оногo его ясневелиможности двора

от пожарных случаев, то и в том имею наблюдать по силе контракта. Для чего на сей поручной и подписался.

Войсковой канцелярист Лука Яснополский».

(ЦДІАК України. Ф. 1633. Оп. 1. № 65. Оригінал).

№ 52

1760, лютого 6 (січня 26). Глухів. «Доношение» тульського купця Єгора Бельського щодо оренди лавки в Глухові.

«В домовую его ясневелможности высокоповелительного гспдна гспдна гетмана и разных ординов кавалера экономическую канцелярию

Нижайшее доношение

Известился я, что из состоящих в городе Глухове двох экономических лавок одна имеет быть отдана в откуп. И понеже оную экономическую лавку я желаю взять в наем с таким договором дабы мне можно было против прежнего в оной лавке способно торговать тульскими железными и прочими товарами. И за оную лавку, так как и за свободный торг, имею платить в сумму его ясневелможности чрез один год пятьдесят рублей. Для того об отдаче мне оной экономической лавки в наем за объявленную от меня цену нижайше прошу экономическую канцелярию учинить определение. Есть ли же оной канцелярии можно меня уволнить от сотеннаго глуховскаго правления, то есть чтобы от онаго меня ни в какия гражданския повинности не употребляно и никаких бы дач не требовано, поелику я здесь никакой оседлости не имею, то над вышеобъявленную мною цену еще наддать десять рублей имею.

К сему доношению тульской купец Егор Харламов сын Белский подписался.

1760 году генвора 26 дня.

Докладывано дня 16 1760 год,у приказано просителя явится»

(ЦДІАК України. Ф. 1633. Оп. 1. № 65. Арк. 2. Оригінал. Запис: «Под[ано] генвара 26 1760 году»).

№ 53

1760, січня 2 (грудня 22). Глухів. «Доношение» глухівських сотника й отамана в економічну канцелярію.

«В домову его ясневелможности высокоповелительного гспдна гспдна гетмана и разных ординов кавалера экономическую канцелярию

Покорное доношение.

По иміючомусь в сотенной глуховской канцелярії по иску козака сліпородского Алексія Козачка и протчих о поворованій в них с пасек немалого числа пчел ділу оговорени ворами Яковом Козченком, Тимофіем Семенченком, Семеном Шкурченком и Федором Черним, жиючий в шинковом его ясневелможности загородном дворі шинкар Демко Подолиненко в том, что ему двома разами, едним за шесть рублей, другим за одинадцять рублей, без весу продали заведомо краденой мед; Ивана Бобровника жена в том, яко в неї, Бобровнички, без битности еї мужа оние вори ворованій мед з свідомо краденого под сохранение в комору ставили, и ку очним ставкам потребни. А яко оние шинкар Подолиненко и жена Бобровникова состоят под видініем экономической канцелярії, того ради о присилки оних шинкара и Бобровниковой жени к очним ставкам и к поступленню с ними за то в силі ея императорского величества указов и малороссийских прав покорно просим учинить определіение.

Сотник глуховский Семен Уманец.

Атаман глуховский Александр Славский.

1760 году декабря 22 д».

(ЦДІАК України. Ф. 1633. Оп. 1. № 73. Арк. 14. Оригінал. Запис зверху

документа: «Под[ано] декабра 23 1760 году», а знизу: «Требуемых людей отослат в сотенную канцелярию при реестрі, а запечатанный мед у шинкара в амбарі взят у (...) * глуховскую (...) * ему, шинкару, свободним»).

№ 54

1760, серпня__. Глухів. Лист до Г.М. Теплова щодо справи тульського купця Єгора Бельського.

«Высокородный и высокопочтеннейший гспдн статский советник, милостивый гсдрь мой Григорий Николаевич.

При отъезде вашего высокородия из Глухова между прочими делами докладывано вашему высокородию и поданное сего году генваря 26 д. в экономическую канцелярию от тульского купца Егора Харланова сына Белского доношение, котрым он просил о дозволении ему торговать по прежнему в Глухове в экономической лавке, за которое дозволение и лавку сулил он, Белский, в год по пятидесяти рублей.

За тем докладом оного доношения ваше высокородие изволили дать резолюцию: есть ли оной купец Бельской дасть в сумму его ясневелможности за дозволение о свободной ему торговле 50 рублей и за лавку экономическую 50 же рублей, итого сто рублей, то такое просимое им, Белским, дозволение и учинить так как и экономическую лавку отдать в откуп.

Почему объявленного купца Белского призвано в экономическую канцелярию и объявлено резолюцию вашего высокородия. Однако оной Белской над* посуленную им 50 рублей цену более денег* (текст між зірочками закреслено, а внизу дописано: «за дозволение торговат в оной лавки сулил на один толко первой год полтораста рублей, а за прочие года платит обовативался (?) против прочих купцов за один наем лавки по 150 в год (?) или не уплачивая на первый год. Тех полтораста рублей взывать от него как за первый, так и за прочие года, по 50 в один год, а более над ту цену ничего». – Ю.М., І. Т.) дать не пожелал. Для того прикажете ль ваше высокородие ему, Бельскому, или глуховским обывателем, буди станут просить отдать в откуп оную экономическую лавку за такую цену, прошу вашего высокородия в резолюцию наставления

вашего высокородия милостивого гсдря моего.

1760 году августа__ дня».

(ЦДІАК України. Ф. 1633. Оп. 1. № 65. Арк. 3. Оригінал. Запис: «Под[ано] генвара 26 1760 году»).

№ 55

1761, лютого 5 (січня 25) Глухів. «Доношение» глухівської верхівки в гетьманську домову економічну канцелярію.

«В домовую его сиятельства графа ясневелможного високоповелительного гспдна гспдна гетмана и разних ординов кавалера экономическую канцелярию

Покорное доношение

Сего генваря 24 д. гспдн генерал маэор и глуховский комендант Делатур писменно в сотенную канцелярию предложил, что по поданном от козака сліпородского Василя Козачка и посполитого Мартина Морозенка ему, гспдну генералу маэору Делатуру, о воровстве в них з пасек немалого числа пчел и меду на немалую сумму беглими Московского драгунского полку драгунами Яковом Козченком и Тимофіем Семенченком с їх товарищи доношению, потребен загородного экономического шинку шинкар Демко Игнатов в запирателстві в покупке им у оних гранадиров Козченка и Семенченка меду заведомо краденого для дачи с ними очних ставок и требовал присилки оного шинкара Демка Игнатова к нему, гспдну генерал маэору Делатуру, в глуховскую гарнизонную канцелярию

для дачи с нимочних ставок при депутаті. Которому б приказать: ежели на очной ставки оный Игнатов станет запирается, то б ему, Игнатову, пристрате распроси учинить. Которого шинкара хочай надлежало било по силі его императорского величества указов, малороссийских прав и високих его ясневелможности ордеров, к очним ставкам з ворами к нему, гспдну генерал маэору Делатуру, отправить. Но что он, шинкар Игнатов, по своему откупу состоит под видінием домової економіческой канцелярії для того о вишеописанном под рассмотрение в оную економіческую канцелярию покорно представляем.

Сотник глуховский Семен Уманец

Атаман глуховский Александр Славский.

[1761] году [генва]ря 25».

(ЦДІАК України. Ф. 1633. Оп. 1. № 73. Арк. 21. Оригінал. Запис: «Под[ано] генвара 26 1760 году»).

№ 56

1761, лютого (січня 31). Глухів. «Доношение» глухівського шинкара Дем'яна Подолиненка в економічну канцелярию.

«В домовуюего сиятельства графа ясневелможного высокоповелительного гспдна гспдна гетмана и разних ординов кавалера економіческую канцелярию Нижайшее доношение.

Сего генвара 13 д. подал я, нижайший, в оную ясневелможности вшей економіческую канцелярию доношение з жалобою на сотника глуховского Уманця, что он декабра в 23 день изшедшого 760-го году, когда я по ордеру оной канцелярий в сотенное глуховское правление явился по иску сліпородского Глуховской сотні козака Алексія Козачка о поворованом в него, пойманными им ворами, з пасіки его меду (о коїх и я с протчими незнанием что воровской тот мед куповал) к очной з оными ворами ставки без всякой вини моеї, не бывшого мене доселі ни в каких подозрїниях, и без жадной справки прежде допросу первіе велі в зелізо заковать, почему был и закован. А потом на другой день в неделю рано сискав мене, скована с двома ворами, в кантору пред себе и скрежещущи зубами, угрожая, как закричал на воров: «Говорите де знал ли он как в вас тот мед покупал, что воровской» и ті вори, видимо з страху, сказали на мене, что знал. А я на то начал было им говорит: «Как вы Бга не боїтесь так напрасно на мене говорить, то он, сотник, не дав мні того и выговорить, вскричал на мене там же в канторі, сказивая: «Молчи де ты сукин сн, я де не посмотрю кто ты, а спустя день един праздника стану и тебе так мучить, что ты признаешься», как и одставного компанїйца Голоту з того ж обговору мучил, отчего оной чуть и не умер. И приказал паки отвесь мене з тіми ж ворами под караул и допросит. Почему был я и допрашиван, что по его, сотника, похвалкам и мні послідовало б, буди б чрез прошедший праздник не свободен на поруки с прошением дабы то діло все повелено было отослать в суд войсковий генералний под рассмотрение, а с него, сотника, за показанное в канторі напрасно причиненное мні безчестие и вязения в силі права книги статута в розділі 4-м артикулі 63-м напечатанного, також и из атамана сотенного глуховского Славского, который подобним же образом в економіческой ясневелможности вшей канцелярий без всякой вини моеї напав на мене, сукиным сином и шелмою мене взивал и быть поривался и похвалки избыдить мене произносил (яко им того діла судить, будущу же моїми отвітчиками, невозможно) дано было в суд. Нині же я, нижайший, извістился, что оной сотник и атаман в економіческую ясневелможности вшей канцелярию представили, требуя висилки мене в гарнизонную глуховскую канцелярию по доношениютого ж Козачка, в гарнизонную канцелярию занесенному, к очной ставки з тіх воров з біглими рекрутами, и для допросу мене о том же тамо

под пристрастием по требованию оной гарнизонной канцелярии. А понеже им сотник и атаман такова от гарнизонной канцелярии требования принимат и по оному економической вшей ясневелможности канцелярии представлять, відая, что я сотенному правлению неподсуден мимо економическую ясневелможности вашей канцелярии, не надлежало. К тому ж как истец Казачок начал иск свой по команді своей в сотенном правлении, куда и всіх воров представил и тамо совсім діло то уже призведено и к решению пришло, да и с тіх два вора малоросияне и обговорени оними ворами малоросияне ж, почему и разбор того діла единственно до суда малороссийского в силі указов и малороссийских прав, а не до гарнизонной глуховской канцелярии принадлежит. Того ради ясневелможности вшей економической канцелярии нижайше прошу для предписанных законных причин мне, нижайшого, в гарнизонную глуховскую канцелярию не висилат, поколь по тому ділу в подлежащем малороссийском главном суді (гді о том от мене внесено в обстоятелстві прошение) в силі указов и прав разбор и решение послідует и о том учинить милостивое определение.

К сему доношению откупщик економического глуховского дому Демян Игнатов подписался.

1761 году генвара 31д».

(ЦДІАК України. Ф. 1633. Оп. 1. № 73. Арк. 22–23. Оригінал. Запис зверху документа: «Под[ано] генвара 31 1761 году»).

№ 57

1761, травня 7 (квітня 26). Глухів. «Доношение» глухівського шинкара Дем'яна Подолиненка в економічну канцелярію.

«В домовую его ясневелможности высокоповелительного гспдна гспдна Малия Росії обоїх сторон Днепра и Войск Запорожских гетмана и многих ординов кавалера економическую канцелярию

Нижайшее доношение.

По неправому на мене, нижайшого, иску сотні Глуховской козака Алексія Козачка о поворованом в него біглими гранадерами сером меду, которой мною в них куплен якобы завідома воровского, по определению оной економической канцелярии тот мед еще декабра мсца изшедшого 760 году приарестован и свіщен. Которого по вивіски явилось пять пуд з деревом, при котором и воцин тридцять фунтов, якої и нні в важници без отдачи мні находится. А яко оной Козачок з пяти розпросов оних гранадеров явился обличен, ибо оние показали, что я тот мед в них купил зачиста, а не завідомо краденого, и таковым поклепом получа от оних воров уплачение мною им денги и их пожитки, волочил мене по судам и мучил содержанием безвинно в оковах и под караулом и тім лишив мене промыслу моего в откупном оной економической канцелярии загородном домі мало не чрез четири мсці, доставил к немалым убиткам таковым, что я не токмо с оногo какой либо прибели, но и должних в казну его ясневелможности договорных за показанной дом остальних двадцяти рублей денег, ежели оногo меду нні не повелено будет мні отдать, уплатит чем вовся не имію. Того ради об отдачи мні того приарестованного, мною зачисто купленного меду, яко от мене за оной всі сполна денги продавци, а от продавцов Козачок, получили, даби я могл быть к заплаті оних денег в казну его ясневелможности состоятелен, оной економической канцелярии учинит определение нижайше прошу. О сем просит

откупщик двора економического глуховского Демян Игнатов.

Априля 26 1761 году».

(ЦДІАК України. Ф. 1633. Оп. 1. № 73. Арк. 29. Оригінал. Записи зверху документа: «Под[ано] априля 30 1761 году», а знизу – «Послат запрос в сотенную глухов[скую] к[анцеля]рию: сколько Козачок от воров получил за пр(...)* себе (?) денег на(...)* велено меда к отдачи. Мая 10 1761 году»).

№ 58

1762, жовтня 19 (8). Глухів (?). Лист генерального осавула Івана Жоравки до Петра Івановича Н.

«Гсдрь мой Петр Иванович.

По писму вашого блгородия о непроизводстве козаками села Сопича (ежели в них грунтов и лісних угодий нет) винокурения в какой силі от меня послан к сотнику глуховскому (Семену. – Ю.М., І.Т.) Уманцю з старшиною ордер. Оного прилагается и к вам ко видінію справочная копия. А в протчем пребываю вашего блгородия доброжелателный слуга Иван Жоравка.

1762 году октября 8 д.».

(ЦДІАК України. Ф. 1633. Оп. 1. № 77. Арк. 14. Оригінал).

№ 59

1763, липня 25 (14). Глухів (?). «Доношение» військового канцеляриста Михайла Омеляновича київському митрополиту Арсенію Могилянському.

«Ясне в Богу преосвященному гспдну великому кир Арсенію Могилянскому, православному архиепископу, митрополиту киевскому, галицкому и Маля Росіи.

Всенижайшее доношение

Доношением войсковий товариш Костантий Острожский по імючомуся заводному делу в духовном Глуховской протопопіі правлению з приходским его ж села Годуновки священником Василием Илковским сего юля 4 дня представил об кражи ним, Илковским, церковних нікоторих привісов и денег собираемых церковних з скринечки; о несодержаніи з дячков и паламарей добрых людей и о одержаніи бродяг и безпомістных людей и о нечестивом его попаді житіи, которая будучи в многих пороках подозрительных, дерзает сама, одомкнувши церков, вьходит в алтар Божий, забирая тамо воровски для своей прибыли церковную оливу, свічи и прочое, перепродует разив по два и по три, а сторонних прихожан (?) с оливою и свічами продават не допускает. От сего оная церков всекрайнійшее иміет оскудіние в свічах и оливі чрез еї единую такую предерзость. Просил он, Острожский, мимо духовное Глуховской протопопіі правление сторонними священники оное дело слідствием произвесть, а ему, приходскому священнику Василию Илковскому, до окончания онога дела в священнодійствіи запретить, чтоб еще в вящее оскудіние церкви своим нерадінием от нечестной (?) своей попаді воровством привесть не могло. И на оное доношение от вашого ясне в Богу преосвященства состоялась милостивая резолюция, толко в том в духовное Вороніжской протопопіі правление указ о изслідованіи вишеупомянутого заводного дела, а о священнодійствіи не упомянуто. Того рады вашого ясне в Богу преосвященства нижайше прошу по поданному от онога войскового товариша Костантия Острожского на приходского священника Василия Илковского с показанием правильним резонов оному священнику Василию Илковскому до окончания следствия запретить в онай церкви годуновской священнодійствоват. А покуда оное слідствие производит[и]с будет, определит от духовного Глуховской протопопіі правления другого инного священника для служения в оное село Годуновку и о сем учинит милостивое свое архипастирское определіение.

Войсковой канцелярист Михайло Омелянович.

1763 году июля 14 дня».

(ІР НБУВ. Ф. ІІ. № 20917. Тогочасна копія).

№ 60

1763, грудня 16 (5). с. Спаське (Кролевецького р-ну) Реєстр рибалок с. Спаського.

«Реєстр коликое число находится в селе Спаском риболовних людей о том явствует ниже сего,

Звание именам.	Число (...)*
Харко Щербань	1
Семен Щербань	1
Василь Щербань	1
Федор Щербань	1
Левко Врупа	1
Грицко Врупа	1
Омелько Врупа	1
Андрей Врупа	1
Андрей Павленко	1
	Итого 10 чел[овек]».

(ЦДІАК України. Ф. 1633. Оп. 1. № 77. Арк. 14. Оригінал).

№ 61

1782, травня 14 (3). Новгород-Сіверський. Купча.

«Року тысяча сімсот восьмдесят второго мая третьего дня.

Мы, ныжей подьписавшиесь, міщанин Новгородка Сіверского Юрий Иванов сын Копах Кадомовой з дочерью моею Евфросиниею, Карпа Черницкого Кравца женою, чиным відомо сым нашим купчим записом во всякого суда и права и кому відать надлежатимет, в том, что иміючи мы во владініи своім двор наш собственной з огородом и садком мні, Евфросиніи, по наслідству матки моей, а мні, Юрию, по первой жені доставшийся, лежачий под городом Новгородком по дороге к монастыру зьдешнему, идучой в лівой руки на углу при улиці, гді есть шинк гспдна Журавки, а там же напротив чрез дьругую Большую улицу от двора міщанина Григория Пригари, а сумеж двора удови Анни Костихи з сынами еї в приході церкви Воздвижения тот двор з огородом и садком продали его высокородию гспдну совітнику казенной палаты Сергию Сидоровичу Дергуну за сто двадцать рублей и, отобрав ті денги, позволяем владіть вічно ему и потомству его. Ми ж к отбуванію гражданской повинности иміем особие своі грунта. И в том для лучшего достовірия сей наш купчий запис за подписом нашим и упрошенных нами свидітелей на уряді городского сіверского магистрата дали ему, господину совітнику Дергуну, року и дня высше писаного.

К сему вычистому купчому запису продавец міщанин новгородский Юрий Конохов Карпаев подписался, а вмісто его неграмотного по устному и рукоданому его прошенію руку приложил Федор Колеснической.

К сему купчому запису по прошенію міщанки новгородской Карпа Черницкого жени Евфросиніи Черницкой вмісто еї неграмотной руку приложил міщанский син Давид Шох.

При дачи сего вічистого доброволного купчого записа и выдачи денег были и во свидітельство с персональной и рукоданной прозбі выш означенных продавцов Юрия Карпаева и дочери его Евфросиніи Чернецкой при печатех подписались.

Асаул сотенный судия словесный городской новгородський Максим Ключевский.

Абшитованный писар сотенный Евсей Рудніцкий.

1782 года мая 13 дня.

Сей вічистый купчий запис от продавцов, мищанина новгородского Юрия Конохова Карпаева, и дочери его, мищанки новгородской, Карпа Черпацкого жени Евфросиніи Черпацкой, на уряді ея императорского величества в городском новгородском сіверском магистраті самоперсонально при доношеніи сознаю и с прозбі их в вічистие магистрата городского новгородского сіверского книги с тім доношением под № 18 на листі 36 вписан. Для чего и сия поміта за подписом

оного магистрата присутствующих и с приложением урядовой печати учинена.

Бургомистр Степан Жадкевич.

Бургомистр Петр Мешетич.

Ратман Степан Косенок.

Ратман Григорий Пригара.

Ратман Евдоким Налігака.

Ратман Леонтий Онискевич.

Правящий секретарскую должность Степан Коротинский.

Канцелярист Лев Трусович».

(IP НБУВ. Ф. II. № 27810. Арк. 6. Оригінал, завірений підписами і двома печатками).

№ 62

1782, грудня 9 (листопада 28). Новгород-Сіверський. Купча.

«Року тысяча сімсот восьмдесят второго ноября 28 дня.

Я, ниже подписавшийся, міщанин Новгорода Сіверского Евхим Осыпов сын Конах, чиню відомо сым моім купчим записом во всякого суду и права и кому бы о сем ныне и впредь відаты надлежало, в том, что продал я его высокородию господину совітнику казенной новгородской сіверской палаты Сергию Сыдоровичу Дергуну дворовое мое місто со огородом, лежачое: едучи по Большой улицы из города к монастыру здешнему, и проехав переулоч Воздвыженской церкви, в лівой руке напротыв двора міщанина здешнего ж Ивана Пригары и сумеж з одной правой стороны сад войскового товарища Грыгория Налягакы, а з другой лівой стороны двор его господина совітника Дергуна. В конці ж гумно и садок племянников моих, міщан Ивана и Андрея Конахов. И взявши я у него, господина совітника, денег пяддесят рублей, позволяю владіть вічно ему и насліднькам его вічно. А мні с наслідньки моими и нькому діла ніт. Жить же имію на другом моем містцу для отьбувания гражданской повинности. А для лутшого укріплення сей купчий запис за рукою моею и упрошенных мною свідітелей на уряді магистрата Новгорода Сіверского дал ему, господину совітнику, року и дня выше пысанных.

К сему вичистому купчому запису с персональной и рукоданной прозбі міщанина новгородского Евфима Конохова вмісто его як неграмотного руку приложил коллежской канцелярист Семен Налягака.

При сем били и во свідітельство по прошенію Евфима Коноха подписались при наших печатех:

Священник крестовоздвиженской новгородской Иоанн Шох.

Губернского магистрата засідатель Иван Пригара,

Коллежский канцелярист Иван Уманец.

1782 года декабря 19 д.

Сей купчий запис от міщанина новгородского Евфима Коноха при доношеніі самоперсонално в городовой новгородский сіверский магистрат представлен, почему за подписанием присутствующих и с приложением печаты, равно при подписі и самого продавца, учинена сия поміта. За которою и сей купчий запис требующой стороні гспдну совітнику казенной новгородской сіверской палаты Сергию Сыдоровичу Дергуну отдан генваря 11 783 года.

Бургомистр Степан Жадкевич.

Бургомистр Петр Мешетич.

Ратман Степан Косенок.

Ратман Григорий Пригара.

Ратман Евдоким Налігака.

Ратман Леонтий Онискевич.

Правящий секретарскую должность Емелиан Коротин[ский].

В персональном сознате сея крепости подписался мїцанин новгородский Евфим Конохов, а вмісто его, неграмотного, по его прошению руку приложил мїцанин новгородской Федор Колесничевский».

(ІР НБУВ. Ф. ІІ. № 27811. Арк. 6. Оригінал, завірений підписами і двома печатками).

References

Gajecy, G. (1978) *The Cossak Administration of the Hetmanate*. Vol. 1. Cabridge, UK.

Krupnytskyi, B. (1948). *Hetman Danylo Apostol i yoho doba*. [Hetman Danilo the Apostle and his time]. Avgsburg, Germany.

Kryvosheia, V. V. (2010). *Kozatska starshyna Hetmanshchyny*. [Cossack officers of the Hetmanate]. Kyiv, Ukraine : Stylos.

Kryvosheia, V. V. (1997). *Ukrainska kozatska starshyna*. [Ukrainian Cossack Elder] Ch. 1. Kyiv, Ukraine.

Mazepyna knyha. [Book of Mazepa] (2005). Chernihiv, Ukraine.

Mytsyk, Yu. (2004). «Kozatskyi viddil» fondu «Arkhiv koronnyi u Varshavi» AHAD [Cossack Division of the Archive of the Crown Archive in Warsaw AGAD]. *Istoriia i osobystist istoryka – History and personality of historian*. Dnipropetrovsk, Ukraine.

Mytsyk, Yu. (1998). *Z lystiv «kozatskoho viddilu» AKV AHAD u Varshavi* [From the letters of the Cossack department of AKV AGAD in Warsaw]. *Siverianskyi Litopys – Siverian Chronicle*, 5, 14–16.

NBUV IR (Natsionalna biblioteka im. V. I. Vernadskoho, Instytut Rukopysu). F. II. Spr. 18371–18460.

Pavlenko, S. (2004). *Otochennia hetmana Mazepy: soratnyky ta prybichnyky*. [Hetman Mazepa's entourage: associates and supporters]. Kyiv, Ukraine.

Universaly Ivana Mazepa [Universals of Ivan Mazepa] 1687–1709 (2002). I. Butych (Ed.). Ch. I. Kyiv–Lviv, Ukraine: NTSh.

о. Мицик Юрій Андрійович – доктор історичних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту української археології та джерелознавства імені М.С. Грушевського Національної Академії наук України (вул. Трьохсвятительська, 4, м. Київ, 01001, Україна).

pr. Mytsyk Yurii A. – Doctor of Historical Sciences, Professor, Chief Scientist at the M. S. Hrushevsky Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine (4 Trokhsviatytelska Street, Kyiv, 01001, Ukraine).

Тарасенко Інна Юрїївна – кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту української археології та джерелознавства імені М.С. Грушевського Національної Академії наук України (вул. Трьохсвятительська, 4, м. Київ, 01001, Україна)

Tarasenko Inna Yu. – Ph.D. in Historical Sciences, Research Fellow at the M. S. Hrushevsky Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine (4 Trokhsviatytelska Street, Kyiv, 01001, Ukraine).

FROM NEW DOCUMENTS TO THE HISTORY OF THE SIVERIAN REGION (XVII–XVIII CENTURIES) (PART 18)

The purpose of this publication is to introduce into scientific circulation important documents created by Hetman of Ukraine Ivan Skoropadsky, Danylo Apostol, Kirill Razumovsky, a number of colonels and other Hetmanate elders, which allows to supplement «Ukrainian diplomatic papers of the XVI–XVIII centuries» – actual task of Ukrainian archeography. Various business documents of the Hetmanate (bill of sale, promissory notes, complaints, registers, etc.) are also published. In addition, the information capabilities of these sources are analyzed and particularly valuable evidence is found. Scientific novelty is closely linked to the above purpose, since for the first time the scientific, archival, non-printed sources are introduced, which are stored in the collections of the Institute of Manuscripts of the National V. I. Vernadsky Library of Ukraine, Central State Historical Archives of Ukraine in Kyiv, Archives of Poland (Archive of the Main Acts of Ancients in Warsaw, State Archives in Krakow, Museum of Czartoryski in Krakow) and for the first time important facts from the socio-economic, military-political and church history of Ukraine are established. XVII–XVIII centuries, activity of judicial bodies, daily life of the Ukrainian people. As a result of the study, knowledge of the military actions of the period Ruins, the Chigirin campaigns, diplomatic activity of Hetman Ivan Mazepa, about the participation of Ukrainians in the campaigns of the Russian army of the 18th century was supplemented. Particularly important is a group of documents relating to the Starodub region. This ethnic Ukrainian land is now a part of Russia, and every effort is made to erase the memory of its historical identity. In Ukraine itself, the history of the Starodub region was not studied for a long time, and now these studies are just beginning.

Key words: charter, letters, hetman, church, bill of sale.

Дата подання: 1 квітня 2020 р.

Дата затвердження до друку: 17 квітня 2020 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Мищик Ю., Тарасенко І. З нових документів до історії Сіверщини (XVII–XVIII ст.) (частина 18). *Сіверянський літопис*. 2020. № 2. С. 123–162. DOI: 10.5281/zenodo.3860573.

Цитування за стандартом APA

Mytsyk, Yu., and Tarasenko, I. (2020). Z novykh dokumentiv do istorii Sivershchyny (XVII–XVIII st.) (chastyna 18) [From new documents to the history of the Seversk region (17th–18th centuries) (part 18)]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 2, 123–162. DOI: 10.5281/zenodo.3860573.